

РОДОПСКИ РЕЧНИК

Тодор Стойчев

На брат си Асен Стойчев, посветил живота си за просветното, културното и икономическото издигане на родопското население.

За подбудите да събирам думи из родопските говори е упоменато в уводните бележки към „Родопски речник“, обнародван в кн. II на „Българска диалектология. Проучвания и материали“. Диалектните думи, които са истинско съкровище, безценни бисери на нашия език, чезнат всеки ден с бързото развитие на нашия живот. Книжовният ни език бързо ги измества. Събирането им от всички кътове на родината ни е наш патриотичен дълг.

Настоящата ми работа е далеч по-малка в сравнение с обнародвания през 1965 г. „Родопски речник“. В нея се дава лексика от всички краища на Родопите и предимно от западните и от северните части на планината. Застъпвам материали от по-старинно време, които съм събрал от възрастни хора и отчасти от народното творчество. Наред с тях помествам и такива от по-ново време, взети непосредствено от живата реч чрез пряко общение със съвременници, с които съм се срещал. Трябва да кажа, че думите, които са намерили място в настоящата работа, по начало не се срещат в „Родопски речник“, като изключим такива, които имат друго значение в посочените сега селища или пък имат и друго, непосочено в първата работа значение. В единични случаи съм разширил и задълбочил тълкуването на някои думи. За да намаля обема на работата си, вместо отделни заглавия дал съм след думата и някои варианти.

Заглавната дума се отнася за първото селище, посочено в скобите (ако селищата са няколко), а вариантът е за второто и следващите в скобите селища. Същото е и с примерите, които в повечето случаи важат за първото селище от посочените в скобите. Непосредствено след заглавната дума, с редки изключения, се посочва произходът на същата. След това се определя граматическата категория. Тук е място да кажа, че съм определил вида на глаголите, което в миналата си работа бях пропуснал да направя. Тълкуването на думите в речника е правено пряко и чрез препращане. За повечето заглавия са дадени примери от живата реч и рядко от народното творчество. По-нататък е посочена географията на всяка дума, т. е. къде се среща. При посочване на селищата пак съм използвал административното деление на страната по околии. Някъде върху една и съща дума има ударения на две различни места. Това значи, че в посочените селища думата се изговаря различно. След обяснението на заглавната дума и след илю-

стративния материал давам с разреден курсив някои лексикални варианти (дублети).

Думите са записани съобразно установената транскрипция от Института за български език. Редукцията на гласните в работата не е отразена, защото се знае, че всяка неударена широка гласна а, е, о преминава към съответните тесни гласни ъ, и и у. При гласната е има някои изключения.

При събиране на материала общувах предимно с българи мохамедани. Много от тях бяха крайно отзивчиви. Сърдечно им благодаря за желанието и готовността им да изпълнят един народностен дълг.

с. Славейно, Смолянско
1968 г.

Тодор Стойчев

а част. Какво, що? Рѹкам та да флезѣш нахвѡтре. — А? Флѣзи нахвѡтре (См, Ар, Ас, Мн, Дев, Вел).

а мест. Я. Рѹкам а, удѡрих а, умѣх а (Гъл, Сем).

абѡ ж. Мъжка вълнена къса дреха с ръкави, обточена с много гайтан, която носели в миналото (Рк).

— авалвѡ ж. Кошмар. Ноштѣс мѡ е притѣскаво авалвѡ (Кор).

— аглѣк м. Кърпа за глава (Гб).

аглѣчи с. Носна кърпичка (Гб).

аднѡчко числ. Само едно. Дѡй ми л'у аднѡчко (Кор).

— азнѡ ж. Подмол в бряг на река. Ф тѡзи азнѡ ѣма фнѡго рѣба. (Кор).

— айѡм м. Пътека в дебел, замръзнал сняг, висок от двете страни, по която с волове се свличат трупи (Рк).

айгѡт' м. Зидарски инструменти (Дор).

✓ айзѡмо (грц). с. Извор, чиято вода според поверието лекува разни болести, аязмо (Гб).

— айлѣк м. Кърпа, тъкана на домашен стан и украсена с разни фигури и багри, която девойката подарява на момчето при годежа (Дор).

айсвѡ, айтвѡ, айнвѡ, нувѡ мест. Това тук, това, онова. Айсвѡ дѣте ѣе мѡго крѡтачко. Нувѡ мѹле рѣта (См, Ар, Ас, КлД).

— айсѡде, айтѡде, айнѡде нарч. Тъдява, там. Айсѡде доѡдат мѣчки (Лн).

✓ айсѹшко нарч. Съвсем малко. Дѡй ми айсѹшко (Лн).

алайтка ж. Слугинче, което бави деца. Алайтка мѡда дрѣбни дѣцѡ чѹва, чѹва и им пѡде голѣми да нарастѡт (н. п. — Рк, Вг, Кос, Кор).

— алѡс-палѡс нарч. Залитайки. Варвѣ алѡс-палѡс като пийѡн (Рк).

алѣнчес прил. На който рогата са извити назад като на елен. Алѣнчес вѡл, алѣнчеста крѡва (Рк).

ѡленка, ѡлетина ж. Градинско цвете, латинка. Фнѡго червѣна ѡленка (Кор).

ѡли част. Дали. Алѣ ѡди тѡм? (Кор).

ѡли сз. Или. Вѣ си дѡйде, алѣ го нѣма брѣт ти? (Кос).

алипаф прил. Недъгав, болнав. Алипаф кѡн' (Сем).

ѡлиште с. Пѣстра покривка или постелка, направена от вълна или козина. Алѣштѣто тѡпли зѣмно врѣме (Гъл, Бат, Рк, Кос, Кор, Тѡр).

— ѡлка с. Сестра на баща ми, леля. Алѣка си дѡйде от к'ук'ѹн (Кос, Рк).

алѡсан прил. Гледжосан. Сѡ стѡмна е алѡсана (Гб).

— алѡк м. Везана кърпа, която годеницата подарява на годеника си по време на годеж (Кор).

— ѡлчес прил. Червен. Ъбѡва ѡлчѣста кубѣли (Дор).

амбѡрчо с. Малки прѣстени дупчици, пълни с житни зрънца по време на жътва, които според поверието подсказват плодородие (Кос).

— амзѣма ж. Мехур на венца в устата (Зб).

амѹр м. Сладкиш, приготвен от грис, масло и захар. Слѡтак амѹр (Рк).

ѡнгѣлица ж. Дърво и плод на червена, валчеста, сладка местна ябълка (Гъл).

антерѣя ж. 1. Дълга дебела памучна червена женска дреха без ръкави. Твѡйтѣ антерѣя ѣе дѡга, а мѡйтѣ ѣе кѡса (Лн).

2. Дълга българо-мохамеданска женска дреха с ръкави, подплатена с дреб, която старите жени носели през зимата нал ризата и я разкопчавали до пѣпа (Кор).

антѣшѣ (тур.) с. 1. Гривна. Злѡтно антѣшѣ на ружгѣсва (Кос); 2. Резе на врата (Бат, Рк).

ѡѡ, ѡѡ! межд. За обаждане при повикване. Мѡѡ, кадѣ си? — ѡѡ, ѡѡ, тѹка сѡм (Бат).

ѡпушка ж. Огризка от изяден плод (Гъл).

- арага ж. 1. Дърво или дървена плочка, която служи за затягане и отпушане кросната в домашния стан. *Етова арага е здрава* (Бат); *арийн, готвушка, запретка, кр'анка, лопатка, малка укр'анка*. 2. Прът за увиване на фасул, връзване на домати и др. *Прави и мазни араги са убави* (Рк, Бат, Вг, Дор, Кос).
- арайк м. Прът за връзване на домати, лоза. *Арайкет на лозата ѝе паднал* (Лн).
- арамазин (тур.) м. Лош човек. *Их, ама си арамазин!* (Кор).
- арее г.л. несл. Добре се развила, понася му. *Костенете арееат* (Бат, Тб, Дор).
- арл'ак м. Сополанко (Гъл).
- арлйф при.л. Сополнв. *Арлйво момче* (Рк, Гъл).
- ✓ армѐнка ж. Голяма кунчина складигани спонни (Кос, Рк).
- армийа ж. Зелена чорба. *Солѐна армийа* (Рк).
- артизмѐ (грц.) с. Имен ден (Гъл, Бри).
- аршийн м. Дърво, което затяга или отпуша задното кросно на домашния стан. *Борйкоф арийн за станѐ* (Рк).
- арчй г.л. несл. Хърка. *Тѐзи чилѐк вѐдог арчй на сѐн* (Рк).
- арѐш (тур.) м. Процеп на волската кола. *Брѐстоф арѐш е най-здрѐф* (Гъл).
- асаздан нареч. Ненадейно. *Асазѐан штѐх да падна* (Кор).
- асмѐ ж. Дъсчен таван в стаите за живеене (Кор).
- асѐлун, асѐлна, асѐлно, асѐлни при.л. Кротък. *Кѐзи л'уге са асѐлни* (Кос, Рк).
- ✓ атгѐрце нареч. Отгоре, малко по-горе. *Гл'ѐ дайте и ште го вѐдите пѐ-атгѐрце* (Сми, Ел, Мд, Сг, ЕР).
- атпанѐсвам, атпанѐсувам г.л. несл., атпанѐсам св. Свършвам, отработвам. *Напрѐш з дѐсет' годѐни са фпр'ѐгнахме, та атпанѐсахме електрѐкес* (Рв).
- ау межд. За обаждане при повикване на жена. *Айше! — Ау, штѐ бре?* (Кор). **Ой! Вк!**
- ахлатка ж. Дърво и плод дива круша (Гб).
- ачка ж. Биволица. *Убавата ачка дой фнѐго м.лѐко* (Кор).
- бабѐк м. Детска игра край река или място, дето има пясък. *Деца, аде да играем на бабѐк* (Кор).
- бабар'асвам г.л. несл., бабар'асам св. Подувам се, оттичам от много спане и лежане. *Лѐжа ли фнѐго, фсѐ бабар'асвам* (Дор, Бат).
- бабарѐнки мн. Хвойнов плод. *Тѐй ѐйна ѝма м.лѐго бабарѐнки. Зелѐни и чѐрни бабарѐн-*
- ки слѐжат за плѐч* (Лн, Рк); *бабѐнки, бѐбѐнки*.
- бабер, баберѐк м. Остатъци, неприбрани зеленчуци, жито, плодове. *Збѐрам си бабер от нѐвата* (Рк). *Ф негѐла ш ѝгил в Батѐшко полѐ на баберѐк да саберѐм сѐко* (Кос, Рк).
- баби г.л. несл. Бабува, акушира. *Баба Еминѐ баби сѐчки пѐлни жѐни* (Рк).
- бабица ж. 1. Стара жена, старица (См. Ар, Ас). 2. Сварено пълнено черво с дребни късове месо (ГД).
- бабици мн. Тръни на влачено се растение. *Ф сѐло Сѐмѐйново на полѐто ѝма фнѐго бабици* (Кор).
- бабичѐсване с. Стомашно разстройство вследствие на преяждане (Дор).
- бабичка¹ ж. Калинка-малинка. *Кажѐ, бабичко, кагѐ ште са жѐн'а* (Кос); *каца-мѐра, кѐмар, кумѐца, мисѐвар-ва мѐйка и др.*
- бабичка² ж. вж. бабица във 2 знач. (Рк).
- бабѐнки мн. Хвойнов плод. *Бабѐнките сѐ зелѐни ѐните* (Кор).
- бабѐнесвам са г.л. несл., бабѐнесам са св. Състарявам се, свивам се, набръчквам се. *Бабѐнесах са от годѐните и тегѐлно* (Лн).
- бабѐгер м. Участник в карнавал около сирните заговезни. *Ако ни слѐшеш, ште та дадѐм на бабѐгерѐте* (КлД).
- ✓ бабѐл' м. Баба, стара жена. *Бабѐле, здрава ли си?* (Лн).
- бабѐрка ж. Извънредно сбръчкан нешо. *Дѐдо ѝе бабѐрка* (Слв и др. в поречието на р. Малка Арда).
- бабѐшка¹ ж. Попова лъжичка (Бат, Дор).
- бабѐшка² ж. Вид речна риба. *Бабѐшката е дрѐбна риба по Чѐтинската рѐка* (Кор).
- бабушѐсвам г.л. несл., бабушѐсам св. Състарявам се, свивам се, сбръчквам се (Лн).
- бавѐуа ж. Хранопровод. *През бавѐуата минѐва ранѐта* (Кор).
- баѐе г.л. Бива. *Баѐе ли да дѐйѐеш?* — *Баѐе* (Дор).
- баѐе г.л. несл. Извършва магия. *Зам'а укѐса кубѐлата, бай Кѐл'ѐ Пѐпоф и баѐе и на кубѐлата замѐно* (Дор).
- ✓ базѐй г.л. несл. Бръмчи. *Фчѐликѐ базѐѐт, ѐки клѐкем кошерѐт* (Кос, Рк).
- ✓ базѐйка г.л. несл., базѐйна св. 1. Бръмчи. *Пчѐлите базѐкат, ѐти ги ѐгѐѐ слѐнцѐто*. 2. Хвърчи. *Пчѐлите мѐлѐго бѐршко базѐкат* (Лн, Рк).
- базлѐйф при.л. Страхлив. *Базлѐва жѐна* (Бат, Дор).
- базѐunek м. Майски бръмбар. *На базѐ какѐф голѐм базѐunek ѝе стѐпил!* (Лн).

- базу̀нци мн. Зелени лъскави бръмбари от рода на майските. Деца̀та вѣрзват базу̀нците с конѣц да им бази́кат (Лн).
- байа́йк (тур.) м. Дърво, което се намира между стола и оста на конска кола (Гъл).
- ба́йници мн. Мъниста, синци. Агу̀пките, га ба́йат, гл'одат на ба́йници (Мс, Дв).
- ба́клѣ с. 1. Малка бѣклица за вино, ракия. 2. Бѣклица за носене вода за пиене вѣн от селището. На̀тсчи си во̀да в ба́клѣто, чи не́ма б́лизе в́рис (Сел).
- ба́клича̀рница ж. Работилница, в която се изработват бѣклици (Дор, Кор, Кам).
- ба́ла борѣка ж. Бор с по-светъл цвят на листата и по-къси листа, който расте високо (Гъл, Слв, Вв, Кт).
- ба́ла гу́лийа ж. Ряпа (Бат, Гъл).
- ба́л'вани́ца ж. Бѣлвоч. То́й ба́л'вани́ца ѝе от да́ти́то (Лн). б́левене́, б́лвоч.
- ба́л'ви́ца ж. Дърво и плод на череша с бledорозов плод. Ба́л'ви́цата ѝе родѣла мло́го ба́л'ви́ци (Лн).
- ба́лгу̀рник м. Хромел. 3 ба́лгу̀рнику́т ме́леме ба́лгу̀р (Кам).
- ба́л'ка ж. Вид тиква. Ку́пихме си а́дно ба́л'ка (Кос).
- ба́ло, ба́ло с. 1. Кълбо. 2. Домашен вълнен плат, шаяк. Дебе́ло, у́баво ба́ло за че́шпуре (Кос, Рк, Дор, Бат).
- ба́лтѣй́ка (тур.) ж. Малка бравичка. О́стра ба́лтѣй́ка за се́чене на са́че (Дор).
- ба́мбар, ба́мбур м. Шарен бръмбар с черно и кафяво. Ба́мбарат ма о́жѣли (Лн).
- ба́пка ж. 1) Кокиче. Напу́шиха ба́пки кра́й сне́го до пле́то (Рк). 2. Бяло градинско цвете (Кос, Рк).
- ба́пки мн. Плодове от сливи, които още отрано окапват, но децата ги ядат (Лн).
- ба́пчо ж. Обръщение към баба. Ба́пчо л'о, ми́ла и дра́га, ка́к шти́ме да са разде́лим (н. п. — См, Ар, Ас, Дев).
- барабо́нки мн. 1. Изпращения на овци, кози, зайци и др. Барабо́нките са у́бави за то́р (Гъл). 2. Овални плодове от цвета на картофите (Дев).
- ба́рам гл. неск., ба́рна св. Ходя, отивам. Мо́ре, дъ не ба́ра ѝу́тром ра́но, ѝу́тром ра́но на че́зма́та (н. п. — Брц преселници от Костурско).
- ба́ра́нка, бра́нка о́стар ж. Старо название на овца (Мм, Слв, Пт).
- ба́рбу́ка гл. неск., ба́рбу́кна св. Издава шум и прави мехури, а нечистотите се отделят настрана — за вода от извор (Дор, Бат).
- ба́рда́че с. Малка стомничка (Лн).
- ба́рза ко́за ж. 1. Коза, на която голяма част от тялото е черна, а другата ѝ част е бяла. (Кор). 2. Черна коза с жълти вежди (Дор).
- ба́рза́т прил. Пъргав, подвижен, бръз. Ба́рза́т ма́ш. (Дор).
- ба́рзи́ло с. Бързей. Ф ре́ката ѝма ба́рзи́ла (Дор).
- ба́рзи́ гл. неск. Ускорява се движението на водата и не може да се спре. Во́да́та ба́рзи́, та не мо́га да пи́я (Дор).
- ба́рзу́лес прил. Припрян, бръз. Ба́рзу́леста же́на са позна́ва нахсрѣ́шту (Слв, Мм, Вв).
- ба́рзу́н' м. Извънредно пъргав и подвижен човек. Ви́шис го, ка́коф ѝе ба́рзу́н' (Кт, Вв, Слв).
- ба́рка́лка ж. 1. Голяма дървена лъжица, с която се разбърква ядене (Дор, Кор, Бат). 2. Къса тояжка, с която се бърка качамак (Рк).
- ба́рка́ло с. 1. Количество мляко за едно пълнене на буталката. 2. Количество масло от пълнене на буталката. Е́дно́то ба́рка́ло избо́рках, оста́на дру́гото (Лн).
- ба́рлу́га ж. Локва със застояла вода. Во́до́та от ба́рлу́гата е ло́ша, не сѣ́ пи́е (Рк).
- ба́рлу́кам гл. неск. ба́рлу́кна св. Бъркам и си играя с вода в река или съд. Неде́й ба́рлу́ка во́до́та, че не мо́га да пи́я (Рк).
- ба́рсѣ́лка ж. Кърпа за лице. Па́мучна ба́рсѣ́лка по́-м'о́ко бо́рше (Лн, Рк, Кос).
- ба́рце с. Планински склон, малка могила (Дор).
- ба́сно ха́лиште с. Вид родопско халище със силно контрастни багри: ясно жълто в черни рамки. Тва́ са ви́ка ба́сно ха́лиште (Зб).
- ба́т'ува бу́лчи́ца ж. Невестулка. Ба́т'увата бу́лчи́ца фи́ри ми́шките (Шш).
- ба́ут м. Домашен шаяк, навит на тръба. Е́ди́н ба́ут е е́ди́н то́п (Кор).
- ба́ухѣ́, бахлѣ́ ж. Бълха. Ба́ухѣ́ мо́ уха́на (Кор). Ска́кли́ва бахлѣ́ (Рк); бѣ́ла, бу́ла.
- ба́хтанѣ́на ж. Стъбла на очукана ръж. Ба́хтанѣ́на за покрѣване на ко́шита (Лн.).
- ба́ча гл. неск., ба́чна св. Целувам. Дъ си же́йва, шче́рко, е́ла сега́ ба́чи рѣ́ка на та́тка и ма́йка, пъ и на сно́бнику (Брц).
- ба́шко м. Бате, братко (Съч).
- ба́шкѣ́сувам гл. неск., ба́шкѣ́сам св. Слагам поотделно, разпределям (Гб).
- ба́штѣ́т гл. неск. Бият. Ба́штѣ́т ма ка́та де́н (Бб).
- бвага́р м. Човек, който налита на сладки неща. На́што де́те е го́лем бвага́р (Кор).
- бважи́ гл. неск. Сладни. Кру́шата бважи́, ѝаде́ сѣ́ (Кор).
- бегол'ѣ́ц м. Беглец. На сѣ́ вра́шита ф ко́штити, ста́нал е бегол'ѣ́ц (Кос).
- бе́дра-бе́дра́на ж. Много пълна мързелива жена. Бе́дра-бе́дра́на ка́раме с че́три а́гло́ка на ро́ка (Слв, Пт, Дв).
- безвре́мче с. Превременио оплоден добитък. Те́лѣ́щата е безвре́мче (Кам, Кор).
- безро́тка ж. Бездетна жена. Безро́тката не́ма де́ца (Кор).

- безсвѣстен прил. Който е в безсъзнание. *Незифинка* ѝе *бѡл'ничка*, *бѡл'ничка* и *безсвѣсничка* (н. п. — См, Ар, Ас, Дев).
- бейторан м. Градинско силно миризливо с много зеленина цвѣте. *На хубафко бѣйнува бейторанас*, *оти падна много дош* (Вр, Лк).
- белевица ж. Червена боровинка. *Благи дребни белевици* (Бт).
- белезийна ж. Гривна. *Алѡнена белезийна на руждѣсва* (Рк).
- белѣ гл. неск. Боядисва. *Нѡа женѡ белѣ кѣштата си* (Бат).
- белѣт прил. Щастлив, честит. *Белѣто дѣвѡйче*. *Кутрѡ белѣто*, *честѣто*, *кѣткана да му излезѣ* (н. п. — Дев).
- бѣлка ж. Тетрадка. *Купих си много бѣлки за учѣлиште* (Нл, Пр).
- белниѣсва са гл. безл. неск., белниѣса са св. Познава се (Чр).
- беловина ж. Борови и елови дърва. *Беловината бѡрничко изгорѣва* (Лн).
- белолѣса прил. Черна с бели вежди (за коза — Дор, Доб).
- белѣтак м. Бѣл камѣк, кварц. *Белѣтакат блѣштѣ като го удариш з друк белѣтак* (Лн).
- бѣки мн. Шишарки. *Борѣчката вѣке рогѣло бѣси* (Кос).
- бѣнка ж., бѣнки мн. Дребни металически лѣскави кръгчета, които момите и невестите залепват по челото и сколуфите си за украса (Кор, Бб).
- бѣрдо с. Плетена кърпа за глава на стара жена. *Цѣрно бѣрдо* (Лн).
- бѣсолан прил. 1. Който е с недостатъчно сол. *Бѣсолно ѣд'во*. 2. прен. Безсъдържателен, глупав. *Бѣсолни дѣми* (Дв, Пт, Слв).
- бѣтѣй м. Непослушник (Кор, Вг, Кам).
- бѣч м. Овен, водач на стадо. *Като га бѣтнини*, *сѣчките варв'ѡт по нѣк*, *затѡвѡ му вѣкат бѣч* (Рк).
- бѣшек гл. неск. Бѣх. *Ѣс бѣшек згогѣн за нѣйѡ*, *ма к'ѡ мѡ напѣсна* (Кос).
- бѣвалица ж. Случка, нещо, което е станало. *Кѡлко хи ѣма такѣва бѣвалици* (См, Ар, Ас, Дев).
- бѣволски тѣкви мн. Вид неядивни тикви. *Бѣволскише тѣкви са за добѣтака* (Рк).
- бѣг'уржѣ с. Зелен фасул. *Бѣг'уржѣто е ѣбаво з б'ѡл лѣк и отцѣт* (КлД).
- бѣцѡк м. Черна буболечка, която живѣе в изпражненията на добѣтъка (Тб).
- бѣцѣур м. Ледена висулка. *Бѣцѣуре стѡнват зѣмѡска*, *агѡ ѣе ѣѡсно денѣ и нашѣ* (Зл);
- бѣзам гл. неск. бѣзнам св. Бозая, суча. *Д'ѡтѣто бѣзѡе м'ѡко от бѣската на майка му* (Лн, Бт, ДХ).
- бѣк м. Мѣжка некастрирана свинѣ, нерез (Сѣч).
- бѣле с. Трева за боядисване, смрадлика. *Ѣмаме бѣле и ѣтреше бѡйадѣсваме* (Рк).
- бѣлѣк м. Кошара за овце вѣн от селището с покрито помещение за фураж, добѣтък и овчари (Дк, ДД, Бл).
- бѣстар прил. Разреден, рядѣк. *Бѣстрѡто млѣко ѣма вѡго вѡда* (Кос).
- благѡтак прил. Сладѣк, приятен. *Кѡгѡто е студѣно ѡган'ѡт е пѡ-благѡтак* (Яв, Дб-НХ).
- благинкѡ ж. Блажнина — масло, мас, олио и др. (См, Ас, Ар, Дев).
- благѣн' м. 1. Сладка папрат. *Вѣш какѡф хубаф благѣн' ѣма пот кѡменес*, *ѡти ѣе влагѡво* (Ад, Сми). 2. Дѣбов жѣлѣд, който се пече в пепелта, сладни и се ѣде с наслада. *Набери благѣне да ги испѣѣм и ѣадѣм* (Лн).
- блажѣ гл. неск. Сладни. *Черѣшата вѣйке блажѣ* (Лн, Дор, Бат).
- блак прил. Розов, приятен. *Прѣденѡто е блѡго*. *Кѣтката е блѡга* (Кос).
- бл'ѡска са гл. неск., бл'ѡсна са св. Святка се (Бат).
- блѡто¹ с. Длето (Кор).
- блѡто² с. Блато (Кор).
- блѣвенѣ с. вж. *б а л' в а н ѣ ц а* (Рк).
- блѣзе нареч. Близо. *Блѣзе са нашѣте ѡлѡве* (Ав, КлД, Мт, Чоб).
- блѣзнаци мн. Двойни плодове на една дръжка (Рк).
- блиткѣвен прил. Лекоумен. *Тѡзи чѡвѣк е вѡго блиткѣвен и женѡ му е блиткѣвна* (Кор).
- бл'ѣпкам л. неск., бл'ѣпнам св. Внезапно пропадам вѣв вода сѣс силен шум. *Д'ѡтѣто бл'ѣпна ф р'ѡката и са задѡви* (Лн).
- бл'ѣтко прил. Плитко. *Ф лѣвѡдите рѣката е бл'ѣтка и мѡже да са мѣне* (Кос, Рк).
- блѣснова гл. неск. блѣсне св. Грейва, блѣсва (Бат, Дор).
- бѡбар м. Черен брѣмбар, по-голям от пчелата, който събира мед в корените на тревата. *Бѡбарѡт берѣ мѡлко мѣт* (Рк).
- бѡбек м. Подкожен паразит — червей по едрия рогат добѣтък. *Бѡбекѡт пробѣва кѡжата на гов'ѡгѣто* (Кос).
- бѡбене мн. Прѣти за увиване на фасулово растение. *Ѣлови бѡбене са много трайни* (Осн); *бѡбинки*, *в а с ѣ л' ѡ в ѣ ц а*, *прѣте*, *х а р ѡ к*.
- бѡбенѣна ж. Шума от фасула след вземане на плода. *З бѡбенѣната рѡним ѡфцѣто* (Лн).
- бѡбинки мн. вж. бѡбене. *Ѣлови бѡбинки са много здрави* (Лн).
- бѡбѣште с. Градина ѡколо кѣщата, която се сѣе предимно с фасул. *Нѡшто бѡбѣште ѣе гол'ѡмо* (Лн).
- бѡбо с. Зѣрно. *Бѡбо фасѣл*, *бѡбо грѡзге*, *бѡбо черѣша* (Кос).
- бѡбѡзар м. 1. Жѣлт брѣмбар, който каца по добѣтъка. 2. Черен брѣмбар, който каца по стени (Кос). 3. прен. Горделив, надут чѡвек. *Пѣри сѡ като бѡбѡзар* (Рк).

- бобоки гл. несл., бобокне св. Чува се бучене от земетресение. Чуйке, чи бобоки, пак ще со клаки зем'ота (Кос).
- боболезам гл. несл., боболезнам св. Движа се пълзешком. Боболезам, лезам, де да флезам? (Кор).
- бобокѐвица ж. Бучене, свързано със земетресение (Кос, Рк).
- бобонки мн. Хвойнов плод. Бобонките свужат за ивач (Кор); б а б а р о н к и.
- бодил'ки мн. Листа на иглолистно дърво. Бодил'ките пукат, когато гор'от (Лн).
- бодли мн. 1. вж. бодил'ки. 2. Тръни (Гъл).
- божанка ж. Див мак. Гиздава божанка (Кор).
- божѐ дърво с. Градинско силно ароматично подобно на вратиката, ивете. Божѐ дървото мериса на убафко (Кос, Бат, Рк).
- божѐ крава ж. Тревисто горчиво растение, подобно на лапада (Кор).
- божѐ майка ж. Празник, тачен в миналото от бездетните жени на 15. II, на който се правят големи царевични пити, които се ломят в къщи от близки и съседи и се разнасят във на свои с пожелание да имат рожба (Мм, Пт, Слв, Дв).
- божѐ йуме с. Празник, тачен в миналото от омъжените жени на 18. II, за да са здрави и дълголетни мъжете им (Слв, Пт, Мм, Дв, Мс).
- боза прил. Сива. Бозо шиле, боза коза, бози офце (Кор).
- боза ж. Течност от вода с брашно или хляб за храна на добитък, наскоро отбит от майката (КлД).
- бокле с. Бъкличка (Лн).
- бола ж. Бълха, бълхи. Йодри боли (Лн).
- болика ж. 1. Рана. Има болика на крацето и со вързва. 2. Болка, болест (Кос).
- болна вода прил. Слабо затоплена вода. Пери халиштанана, дено хми пада бойона ф болна вода (Слв).
- бор, бор, боричка межд. Израз, който се отправя към бебе, което се изправя и се опитва да пази равновесие (Дор, Бат).
- ✓ борав'ам гл. несл. Ходя, не се спирам. Той много бдрави насам-натам (Гъл).
- борбиште с. Място за състезания, място за игри. Играйте на борбиштето, там ви е местото (Ас).
- борѐ с. Тръба за печка (Кор).
- борзау, борзал' м. Бързей. На реката има много борзаве (Кор.); р и п к а л о.
- ✓ бориковица ж. Вкусна горска гъба, която расте предимно в боровите гори (Рвн).
- борилка ж. Средно по големина каче. Ф борилката со тур'а масво, сирене, млеко (Кор).
- боричка нарч. Изправено, устойчиво (за положение на бебе, което се опитва да пази равновесие). Д'атито сиди боричка (Лн, Гъл).
- боричка са гл. несл. Изправя се и прави усилия да пази равновесие. Бебето от фiera са боричка (Рк).
- борнес прил. В който има смола. Борнесто дърво, борнеста ела (Кор).
- борница ж. Мярка за прежда. Д'есет' цотеници дават една борница; шест борници дават една мотовилка (Кос, Рк).
- борук м. Боровинка. Ф планината има много царвен борук и цбран борук (Лн).
- борчка ж. Бръчка. Длота и далбока борчки (Лн).
- ✓ борчко нарч. Бързо. Борчко ела да нижиш к'ук'ук (Кос, Рк).
- бозе мн., бос м. Нарязани късове земя с тревата, чимове. Каде ископа тили бозе? (Кор).
- босак м. Бос човек. Босак е оки нема напуче (Кос).
- боска ж. Женска гърда. Бебето боли от боската на майка му (Доб).
- ботка ж. Клонче, забито в ливада, градина като знак, че е забранено да се вкарва добитък. Борикова ботка (Кос, Дор); с а т к о, к о т к а.
- ботки мн. вж. бодил'ки. Ботките боцкат (Бат); бодил'ки, бодли.
- боусва гл. несл. боусне св. Блясва, грейва. Свонцето боусва рано (Кор).
- боуеденица ж. Изпращане или изцапване от бълхи. Много боуеденици има по ризата (Кор).
- бофкѐм гл. несл. Бия, удрям (Кос).
- бофт'а гл. несл. Бруля. Ес бофт'а круши од двора (Кор).
- боцес прил. Който има големи бузи. Боцеста жена (Дор).
- бр'агна прил. Стръмна. Нивата е бр'агна и водата не са спира, та нивито са не ражда (Гъл).
- брада ж. Влакно на зелена царевица (Слв, Доб, Чн).
- брадаци мн. Овни, на които още от малки са вързвани рогата, за да растат прави нагоре (Бат).
- браждиф прил. Лют. Браждиви чушки прават еденето браждиво (Рк).
- бр'ажен прил. Стръмен. По бр'ажна нива, бр'ажно м'асто и бр'ажен път' мачно са варви (Гъл).
- ✓ бразно ж. бразда. Се по бразното варви орачут (Кос, Чн, Рк).
- ✓ бр'ак м. Стръмно място. М'астото е бр'ак и водата не са спира (Дор, Гъл).
- брас м. Клонки с неразвити пъпки от широколистни дървета за храна на добитък (Дор).
- брат м. Един от основните дебели клони на дърво. Ветерот беше строшил един гол'ам брат от дарвото (Лн).

братовица ж. Жената на брат ми. *Ес сум нийна братовица* (Кос, Рк).

брежди гл. несл. Люти. Чуйката внодо бреж-
ди и не може да се паде (Дор).

бременик м. Чувал. Напълних един бремен-
ник с л'юшта, два бременика с мисир,
тйкви е цекло за официте (Лн).

брехам гл. несл., брехнам св. Навиквам, уко-
рявам. *Брехам го оти не ходи на учй-
лиште* (Дор).

брежги гл. несл. Люти. Та пиперка ми бреж-
ги (Кос).

бринзи мн. Устни, бърни. Дебелш бринзи
(Дор).

бринзес прил. Който има дебелш устни.
*Бринзеста майка арапка, бринзесто мал-
ко арапче* (Дор).

брййнувам гл. несл., брййнам гл. св. Кихвам.
Брййнах, оти ма фана хрѐма (Рк).

брисалка ж. Парцал или кърпа за бърсане
(Гъл).

брйскам гл. несл., брйснам св. Хвърлям
предмет, камък дърво. *Брйскам го, че на
ми трябва. Брйснах дарвото ф рекота*
(Кор).

брич м. Бръснач. Дай брича да са обричам
(Сб). *С брич го насйца браснарат на три
места да му са роди рожба* (Пт).

бронка ж. Пъпка, цирей. Бронката ма
боли (Бат).

брѹн'а са гл. несл. Излизат ми пъпки, при-
ща се. *Декето са брѹни* (Кос).

брѹсене с. Острене на коса. *Когд чуйш брѹ-
сене, знай, чѹ ф л'увадата косот* (ШЛ).

брѹскам гл. несл., брѹснам св. Внезапно на-
газвам във вода или блато с шум. *Брѹснах
ф рекота* (Кос).

брусница ж. 1. Боровинка. 2. прен. Изприщ-
ване, пъпки по устните на дребен добитък,
който е пасъл росна трева. *Официте имат
брусници по устата, оти са пасли росна
трѐва* (Мс, Дв, Слв, Мм, Сок, Ас, Дев, Ар).
3. прен. Вид шарка. Царвени и цѹрни брус-
ници (Бат, Бт).

брѹфкам гл. несл. брѹфнам св. Блъскам,
удрям. *Брѹфна го в главѹтѹ* (Гб).

брѹнза ж. Бито сирене. *Брѹнзата е хѹ-
бава с тонал лѐн* (Гъл, Сит).

брѹс м. Клонки с неразвити пъпки от широ-
колистни дървета за храна на добитък
(Гъл, Кор).

брѹскам гл. несл. брѹснам св. Мета повърх-
ностно, само едрото (Гъл).

буа ж. Бик, разплодник на едър рогат до-
битък (Мт, Слч, Клд).

буа ж. обикн. мн. були. Название на вид
карнавал (Кор).

бѹбал' м. 1. Ношно плашило, зъл дух, тала-
сѹм. *Вѹрни са, че бѹбал'ат ша та фане!*
(Кор). 2. Дядо, старец (Дс, Спа).

бубач м. Пуяк (Клд, Куш).

бубутанка ж. Вид сливова ракия. *Сипни ми,
л'убе, да пийна, да пийна от бубутан-
кана* (ШЛР).

бѹга ж. Малък вир. *Ес сунйрам водѹта и
правѹ бѹга* (Кос, Рк).

буганци, пуганци мн. Митически същества —
али духове, които според поверието прили-
чали на хора с един крак.

бугаф прил. Занесен, не на себе си. *Бугава
баба* (Бц).

буеднош, буедноч нарч. 1. Още велнѹж.
2. Някога, някое време. *Мѹрко не дойдеш
оште буедноч да го потѹраш* (Лн).

бѹздра ж. Слабо месо. *Оти купи мѹсо
бѹздра?* (Бат).

бѹзес прил. Който има големи бузи. *Оранени
бѹзести деца* (Бат, Кос, Рк, Кор).

бѹка ж. Улей на воденица, тепавица, дѹско-
резница и др. *Воденичина бѹка е кѹса*
(Лн, Бт).

букаш м. 1. Гѹста, съвсем млада букова или
боровна гора. *Мѹлето ѹе флѹло да пасѹ ф
букаша* (Лн). 2. Гѹста букова гора (Бат).

бѹковица ж. Тѹнко буково дърво. *Йди наме-
ри една бѹковица с хѹбава дѹнишка за
дрѹшка на чукѹ* (Рк).

була ж. вж. баѹхѹ. *Була мѹ ухапа* (Кос).

булгѹрник, булгѹрница ж. Рѹчна мелница
за мелене на булгур и царевича едро, хро-
мел (Лн, Сб, Кос, Бат, Дор, Рк).

булгѹрени камене мн. вж. булгѹрник.
булгѹрница (Лн).

бѹлеста прил. Която е с перца горе на гла-
вата и около очите (за кокошка—Рк, Кос).

бѹлка ж. Пъпка на неразцѹфнал още див
мак (Дор).

бултумѹс м. Отвратително на вкус ястие (Гб).

бѹмбулес прил. Клонест, кичест. *Бѹмбулеста
борѹка* (Лн).

бундрѹк (тур.) м. Двете дървета на конска
кола, на които се злчкат каишите на коня
(Рк, Кос, Дор).

бѹнѐм гл. несл. Вѹставам, бунтувам се. *Рѹч-
ките му бѹнеха сѹланете* (Мт).

бѹниште с. Място, обрасло с бурени. *Да око-
сѹм бѹништето за сѹно* (Лн).

бѹнкерче остар. с. Крѹчмарска мирка за 200
грама ракия.

бѹнкам гл. несл. бѹпнам св. Бутам, текам.
Бѹпнах го, та падна (Куш).

бѹр'а ж. 1. Приждане на вода, водна сти-
хия. 2. Буря (Бат).

бурдѹсвам, бурдѹсувам гл. несл., бурдѹ-
сам св. Скопявам, кастрирам (Клд, Мт, Чд,
Слв, Пт).

бурдѹци мн. Стара покѹщинка: стомни
гѹриета и др. *Кѹшната е пѹлна с бурдѹ-
ци* (Кор).

бурѹлка ж. 1. Малко каче. *В бурѹлката
тѹр'ат мѹсло* (Кор). 2. Буталка за биене
на мляко (Гъл).

- бурило с. 1. Бъчва за вино. *Ние сме донели и шише, и бурило, пълни су вино* (Бри).
2. Буталка за биене на мляко (Гъл).
- буркам гл. несл. Газя вода с шум. *Буркам длеко фреката и уплаших жабите* (Рк).
- бурка са гл. несл. Намира се в период на оплодяване. *Свинката са бурка* (Гъл).
- бутор м. Нещо, издигнато над околната повърхност: място, камък, дърво и др. (Дб).
- буул¹ м. Малко пръстено бурканче за киселе на мляко. *Кален буул* (Кос).
- буул² м. Бухал. *Страшен буул* (Кос, Ли).
- буфкам гл. несл., буфнам св. Блъскам с гласа. *Буфнах мх ф корем* (Гб).
- буца ж. Подуто място върху стебло на дърво (Дор).
- бучило с. Садилор, с което се правят дупки при засаждане на тютюн и други разсади. *С остро бучило лесно са правят дупки за к'ук'ун* (Кос).
- бучка ж. Буков желъд. *Пот той бучк што по бучки!* (Ли, Кам).
- бучкам гл. несл., бучнам св. Разсаждам разсад. *Бучкам к'ук'ун'уф расак* (Кос).
- бушкам гл. несл., бушням св. 1. Бутам, блъскам. *Еленчо бушкал с рокчето си да отвори вратата* (Кос, Рк). 2. Мушкам, нахлузвам. *Да бушнеш чоранчето, че ти е студено* (Рк).
- бѣзанѣк м. Бѣз (Гъл, Рн).
- бѣлвѣч м. 1. вж. бал'ванѣца. 2. прен. Безвкусно ястие (Гъл).
- бѣржѣукаф прил. Който съдържа много вода. *Бѣржѣукави костенѣ* (Бат).
- бѣркѣлница ж. Буталка за биене на мляко (Гб).
- бѣркѣчка ж. Буталка за биене на мляко (Кп).
- бѣрн'о м. Човек, който има дебели устни (Бат).
- бѣрскам гл. несл. бѣрснам св. Бутам, удрям. *Бѣрсках мх по глѣвѣтѣ* (Гб).
- бѣхлѣштина ж. Изпращане от бѣлхи (Гъл).
- бѣцкам гл. несл. бѣцнам св. Бода. *Бѣцкам го да върви по-бѣрже* (Гъл).
- ваглѣр м. остар. Човек, който произвежда и продава дървени въглища (Ли).
- ваглѣшка ж. Глинен съд, подобен на кана, но с дръжка отгоре (Бат).
- вагнел м. Дървен въглен. *Жѣф вагнел* (Дор).
- вагн'ѣ ж. Главня. *Фѣрли вагн'ѣта, изгаснава е вѣке* (Кор).
- ваг'ѣ, вад'ѣ гл. несл. Напоявам растения, като правя вада. *Ваг'ѣ грагѣната с вода* (Кос).
Вад'ѣ фасул'ѣ, т'ут'ун'ѣ, компѣро и лѣштата (Рк, Дор, Бат, Кам).
- вагѣл'а гл. несл. Бавя, забавлявам деца. *От три години вагѣл'а децѣ* (Доб, Слв, Пт).
- вагѣлене с. Забавляване, бавене на деца (Слв, Пт, Доб).
- ваѣза ж. Плетена връв от разноцветна прежда за четирите ъгъла на цедилката, в която носят малко дете или багаж (Дор).
- вазвѣждам, вазвѣждам гл. несл., възвеждам св. Водя някого нагоре, нависоко. *Иштеха ми да хи възвеждам на горнен кат и хи възведах на горнен кат и хи вазвѣдах горе, на к'ѣшкен на фѣрахлѣк* (Слв, Пт, Вв, Мм).
- ваздѣвам гл. несл., ваздѣва св. 1. Надувам. 2. прен. Подкарвам бързо кола, кон, мотор. *Фѣног си ваздѣл колѣта* (Кор).
- вѣѣа ж. Бавачка на дете (Дор).
- вакѣме мн. Детска игра на „куи крак“. *Аде да играме на вакѣме* (Кор).
- вал'ѣвица ж. Теплица (Кос, Дор, Рк).
- валѣф прил. 1. Небрежен към обяснато си, развлечен. 2. Бавси, шивкае, нестричен. *Валѣфи ѣра* (Кор, Рк).
- валѣф прил. Малко влажен, възвезен. *Сѣното ѣе валѣво. Дрѣвѣта са валѣви, трѣва ѣе да сѣхнат* (Ли).
- валѣ с. Бонбон. *Блѣги валѣта, б'ѣло валѣ* (Ли).
- валѣница ж. Детска игра на тѣркалине. *Аде играме на валѣница* (Кор).
- валѣс прил. Обѣл. *Валѣста тѣква, валѣсти сѣви* (Дор, Кор).
- вал'канки мн. Малки топчета, овални в брашно за току-що проял добитѣк. *Направи му вал'канки да проѣгѣ* (Кос, Дор).
- вал'коѣдетина ж. Топчета от неразбито брашно в гозба (Дор).
- валнува гл. несл., валне св. Повзлява. *Дамѣ валне да понавѣси* (См, Ар, Ас).
- вал'ѣк м. Недялано обло дърво за минни подпори (Рк).
- валтѣк м. Оваляно, сбито, сплъстено нещо; вѣлна, памук, мѣх, брашно и др. (Кт, Вв, Пт, Слв, Дв).
- вал'ѣга ж. Колело за мачкане на слама, за уравниване на терен.
- вандѣк м. Вързоп сено, слама, дърва, вѣлна, памук и др. (Кос, Рк).
- ванѣѣрница ж. Бояджийница, в която оцветяват плат, прежда. *Фаф ванѣѣрницата ванѣват абѣ, вѣлна и прѣла* (Пт, Слв, Дв, Ус).
- ванѣка ж. Тѣнка снежна покривка. *Като са сѣвна, вѣдѣхме, че ѣма ванѣка* (Кор и др. в Чѣпинското корито).
- вѣра-каѣра гл. безл. Вѣрвя, вѣрвя. *Вѣра-каѣра една нѣш той на дѣйде на егрѣка* (Сч).
- варбѣл м. Врабче. *Варбѣлат летѣ с дрѣги врабѣ* (Рк, Дор).
- варвѣ¹ мн. Ходове, начини на постѣпване. *Сѣкѣва варвѣ ни ми са хѣрч* (Слв).
- варвѣ² мн. Ленени канѣпи на прости цѣрвули. *Варвѣте са ѣѣки, когѣто са лѣнени* (Бат).
- варвѣница ж. Низа чушки, зелен фасул, бамѣня. *Наѣнѣжи фасул'а на варвѣница* (Ли).

- варгулиф прил. Ръбест. Варгулиф камик — варшйло с. Забито в средата на хармана дърво, около което се въртят животните, които вършеят, стожер. В средата на армана е забито варшйлото (Рви, Дор).
- варзалец м. Възел. Тва вѡже има много варзалци (Лн).
- варзалиф прил. Който има много възли. Варзалива предида, варзаливи конце (Лн).
- варсикам гл. несл., варсикам св. Скърцам. Вратата варсикна, майка иде (Рк, Кос, Дор, Кор).
- варзѡбеу м. Предида с много възли. Прединото е варзѡбеу (Кор).
- варзѡл м. Мрежа, направена от здрав канап, за пълнене с тревен фураж. Да натаптем най-напред адина варзѡл, сѣтне друге (Мс, Дв).
- варзѡл' м. Възел. Предианото има фнѡго варзѡлѣ (Кос, Рк, Бат). варзалѣц.
- варзѡлеф прил. Който има много възли. Варзѡлево предиено, варзѡлева прѣткава (Гъл, Рк). варзалѣф.
- варкам гл. несл., варкнам св. Бързам. Търнали на път, сѣ варкам (Гъл, Дор).
- варлак м. Камък или нещо друго, което може да се хвърли. Земи варлака, па го фѡрли на кѡчетата да ги прогонии (Дб, Гъл).
- варнила ж. Тънка дълга дялана или обла гредичка, която се използва предимно за лека ограда. Убава варнила за ограда. (Рк, Дор, Кос, Кор).
- вар'ѡ ж. Голям каменарски чук. Вар'ѡта трѣба за разбѡване на голѣми камици (Кос, Кор). *Вар'ѡ - коси*
- варс предл. Върху. Данѡ та чѡва и брани варс пѡт' и пот пѡт' (Смл, Сми, Ел, Мог, Ад, Мд, Рд, Сг, Муг). *вас (гер)*
- вартелѣга ж. Детска и юношеска игра на въртележка — дѣска, поставена върху забит кол (Лн).
- вартелѣшка ж. Закрепено в средата на вратата дървче, което се завърта при отваряне и се отвърта при затваряне (Кос, Рк).
- вартелиф прил. Който се върти, не стои на едно място, подвижен, игрив. Гл'ѡдаха айне вартеливи ѡчи катога нѣкога не го бѣха вид'вали (См, Ар, Ас).
- вартѣѡшник м. 1. Глава на семейство, стопанин. 2. прен. Мъжки срамни части (Рк).
- вартѣѡп м. Полско цвете лайкучка (Кос).
- вартѡглаф прил. Саможив, особен, своенравен. Тѡзи мѡш е вноѡго вартѡглаф и женѡта му е вартѡглава (Кор).
- вартѡнал' м. 1. Кѣсо обло дебело дърво. 2. прен. Кѣс набит подвижен човек (Слв).
- вартѡшка ж. Виене на свят, замаиване. От вартѡшка ми са заварте свѣт (Дор).
- варх м. Количество снопи, които се овършават на един път. Имаме снопе ѡште за един варх (Дор).
- варшйло с. Забито в средата на хармана дърво, около което се въртят животните, които вършеят, стожер. В средата на армана е забито варшйлото (Рви, Дор).
- варшйльник м. вж. варшйло. Ёлюф варшйльник е вноѡго здрѡф (Кос, Рк).
- варшйтак м. вж. варшйло. Дѡбуф варшйтак на гѡвно (Кор).
- вастрап м. Старателно наредена купчина от разни вещи (Гб).
- васѡленица ж. Шума от обран зелен фасул за фураж (Бат, Рк).
- васѡл'овица ж. Прѣт за увиване на фасулово растение (Гъл).
- васхрипват са гл. несл., васхрип'ат са св. Схващат се (за сухожилия). Олеле васхрипаха ми са жилице, та не мѡго да хѡрд-на раѡта (Кор).
- ватали мн. Дървета, между които стои гребенът на домашния стан, заедно с отвесните дървчета, които ги крепят (Гъл).
- ваут м. Ниско равно влажно топло място. Ваутат е равна мѣшка (Кор). *мисо*
- вгроз'ѡва ми са гл. безл. Погнусява ми се.
- вдѣфка ж. Образец на разни видове тъкан. Сас сайа вѡдѣфка са ткайат шпѡтени одѣла (Слв, Вв, Пт, Дв, Рво, Ус, Смл).
- вдѡн'вам са гл. несл., вдѡн'а са св. 1. Вдѡбава се много дълбоко. Водѡта са вдѡнила дълбоко и излѣла пот д'уш'м'ѡна. 2. прен. Отивам далеч, откъснат от света (Слв, Мс, Дв, Мм, Сок, Ус, Рво, Чок).
- вѣда прил. Кривогледа. Вѣда жена, вѣдо девѡйче (Лн).
- ведрица ж. 1. Издѡлбан като кофа дървен съд за поене на добитѣк. 2. Горско цвете с различни багри. Мѣстото са вѣка Ведричина мѡгила от цвѣтето, което цѣфти там (Рк).
- вѣе гл. несл., вѣйне св. Вали сняг. Гѡтвим са за зѣмата, га вѣйне си'ѡк (КлД, Мт, Чл, Куш, Куз, Дек).
- везбѣ мн. Разни ръкоделия. Марѣйа ѡна наѡчи мѡдо везбѣ (Мт).
- венчѣлба ж. Сключване на църковен брак. Венчаване. Сѣга венчѣлба не прав'ат, скл'ѡчват граждански брак (Рк).
- вѣр'ам са гл. несл. Променям вярата си, помахамеданчвам са. Ах гѣди, мѡме, момѣче мѡдо! Вѣра си вѣри, мѣне си зѣми! — Ах гѣди лѡдо мѡдо, добар ми ѡунаѣк, вѣра не си вѣр'ам, тебѣ не зѣмам' (н. п. — Кор).
- ветровѣти ѡчи мн. Влюбчиви, силни очи (Дор, Кор).
- ветролом м. Смерч. Ветролом искорѣни дарвѣтата (Дор).
- вечермѣ с. Цяло животно, печено на шиш. Тази вѣчер ше едѣм вечермѣ (Кор).
- вечѣрник м. Прилеп. Вечѣрникат мѣса мѣшка с крила (Лн).

- вечер'ѝ ж. Вечерно ядене. За вечер'ѝ свърите л'ѝшта (Лн).
- вѝшина ж. 1. Кръстец от снопи. 2. Голям сноп, който се поставя като шапка на кръстеца. Гол'ѝма вѝшина не пѝска вода (Ел, Хл, Стр).
- вжѝрвам гл. нескв., вжѝрнам св. Турям джезве в жаравата на огъня, за да направя набързо кафе (Ус, Рво, Смл).
- взѝркам са гл. нескв., взѝрнам са св. Заглеждам се съсредоточено в нещо. Взѝркам са фаф вирѝ да вид'ѝа йма ли рѝба (Дед, Сит, Лл).
- виглѝшка ж. Пръстено с дръжка отгоре гърненце за носене храна на полето (Брц).
- видийѝало с. Черга. Видийѝалото е здрѝто, че е отколешно (КлД, Чд, Мт).
- вийѝач м. Дълъг тънък прѝт, цепнат на единия си край на кръст и разтворен с две клинчета, който служи за бране на плодове от високи дървета. На вийѝача вѝрзват малка торбѝчка, ф който се събѝрат фѝнатите плодове (Гъл, Брн).
- вилѝк м. Мъжко нескопено прасе, което служи за разплод (Кос).
- вѝнка ж. Фуния. Зѝми вѝнката да напѝлним дамацѝната с вѝно (Тб).
- ✓ вирѝ сѝ гл. нескв. Събира се вода и се образува дълбок вир. Вѝр сѝ вирѝ, лескѝ го даржѝ (Кос, Рк).
- ✓ Вир'ѝга, вир'ѝшка ж. Локва, локвичка. Гл'ѝдай да са ни омѝкриш вав вир'ѝгата по пѝт'ѝан (Лн).
- вѝска гл. нескв., вѝсне св. Виси, увисва. Вѝш каквѝ са вѝска от грѝжа ти одѝлу (поречието на р. Малка Арда).
- вѝта главѝ ж. ирон. Твърдоглав, упорит човек. Мѝни го бе, вѝта главѝ! (Кор).
- вѝтва ж. 1. Тънък жилав прѝт, свѝт на окръжност, който затяга два кола на лека ограда. 2. Лека окръжност от жилави прѝти, която се закрепва на краката, за да не потъват при пътуване по дълбок сняг (Зб).
- вѝто прил. Нецепливо. Дурвѝто не мѝже да са отцѝпи, ѝки е вѝто (Кос, Рк, Дор, Кор, Бат).
- вѝтрушка ж. Много силен вятър, който прави големи пакости, вихрушка (Гъл, Брн).
- вѝша прил. Висок. Йѝа излѝзи Йѝанице, на вѝша дивѝна (н. п. — Рво, Ус).
- вѝштер м. Дива свиня, глиган. Хѝди самѝ по байран като вѝштер (См, Ас).
- вѝлага ж. Детска пастирска игра, при която в центъра на кръг забиват колче, на което връзват вѝже, дълго два метра, а около него всяко пастирче си оставя торбѝчката с храна и се стреми да си я вземе, но паза-чѝт, който стои при колчето, прави усилие да го удари с крак и ако успее, двамата си разменят местата (Сем, Кв).
- влак м. Приспособление за влачене на трупи в гората (Рк).
- влакнѝсвам гл. нескв., влакнѝсам св. Окос-мивам се (Дор).
- властѝр' м. Стебло на киселец, което се яде, докато е младо. Децѝта берѝт кр'ѝх влас-тѝр' (Лн).
- влачѝлка ж. Брана (Кос, Рк).
- влѝшко ѝлиште с. Дебело кичено вѝленио хѝлище (Рк, Дор, Кос).
- влѝкаво нарч. 1. Спокойно. Когѝто времето е влѝкаво, офѝците пасѝт крѝтко (Гъл). 2. Увлекателно. Йѝца влѝкаво дѝма, вѝйт'го гл'ѝдат ф очѝте (Рво, Ус, Слв, Мм, Вв).
- влѝтнува гл. нескв., влѝтие св. За миг откѝс-ва вниманието си и го насочва другаде или го разсейва. Влѝтна ми йумѝ фаф време-ното, та искин'ѝ фѝсѝл'ѝ (Кос).
- вѝгнел м. Вѝглен. Жѝвиѝут вѝгнел свѝти (Кос).
- воденѝца ж. Стомах. Рѝмѝта от устѝта по грацумѝно отѝва фаф воденѝцѝтѝ (Кос).
- вѝдица ж. Царевично зѝрно, закрепено на конец, за ловене на врабчета (Рк).
- вѝдна жѝлва ж. Водна костенурка (Мт, КлД, Чд, Куш, Дек, Куз).
- воднѝк' м. Място за миене на съдове, уми-валник (Лн, Гъл).
- воднѝчѝф прил. Влажен. Мѝшкото е воднѝ-чѝво и нѝвѝто е воднѝчѝва (Кос, Дор, Рк).
- воднѝца ж. Водна змия. В блѝтото йма мѝлово воднѝци (Гъл).
- вѝже с. Плацента. Мѝйката родѝ и вѝжѝто пѝдна (Кор).
- вѝзбарно, вѝзбурно нарч. Нагоре, по бѝр-дото. Мѝчно са вурѝ на вѝзбурно (Кос, Рк).
- вѝзбуче нарч. Нагоре по височината, по стрѝм-нината. Мѝчно са вурѝ вѝзбуче (Кос, Рк).
- вѝзврат'ки мн. Гостуване на младоженците в петѝк у родителите на младоженката, а във вторник и сряда по на три семейства — за прѝгѝма, пладнѝна и вѝчера, а когато има непосетени семейства, гостуването про-дѝлжава и в четвѝртѝк, последния ден на свѝтбата (Слв, Пт, Мм, Ус, Рво).
- вѝзгали си крацѝте. Запретни си крачолите (Кор).
- вѝзѝжда гл. нескв., вѝзѝге, вѝзѝде св. На-дуе се, втаса. Лѝбут да вѝзѝге, тогѝва са пѝчѝ (за хляб — Рк, Кос).
- вѝл'неник м. Вѝлнена черга. Тузѝ вѝл'неник е здрѝн (Кос, Рк).
- вѝнтѝф, вѝгнѝф прил. Който мирише на лошо. Вѝнтѝва жѝнѝ (Рк). Вѝгнѝва крѝво, вѝг-нѝво шѝве (Кор).
- вѝрвиште с. Труден пѝт, по който се излиза на открито място (Кор).
- ворзѝк м. Стѝрчишка на кола. Дѝйте ми дѝрво да напѝрав'ѝ ворзѝк, че ми са е стрѝ-шѝл (Кос).

- [illegible]

- гоби *мн.* 1. Гъби. 2. *прен.* Струнен по уста на току-що отонто от майка му яре или агне (Рк). 3. *прен.* Пълки по уста на дребен добитък, пасъл росна тјсва. *Колите на логат са пасом, оти имат гоби по уста-то. гнѣс те са гадѣни* (Кор).
- говедарник *м.* Мелан, кълето се събира селският добитък и очитето говедарят го подгарва на паша (Кос).
- говѣм *г.г. неск.* 1. Не им била по прѣсти или сряда и петък. 2. *прен.* Не говори прѣд кума и кумата, докато не ме покажат на тържествено угощение и ми разрешат да говоря пред тях (Слв, Пг, Мм, Бс, Ус, Рвб, Сф, Чок, Мам, Смд, Чн, Лев, Мс, Дв, Шаг).
- гоглаф *прил.* Гологлав. *Оки дѣниш гоглаф, на мрази ли ки?* (Кос, Кор, Дор, Кам, Рк, Вл).
- гогорец *м. вж.* гогарец. *Фидо гогорци имат гов'одата* (Кос).
- гогр'ам *г.г. неск.* Правя динли при шие на дрехи. *Гогр'ам си анкерийата* (Кос).
- годежаре, годешкаре *мн.* Сватовете, които отиват да вземат невестата от дома на родителите и (Рк).
- годиниак *м.* Тържествено празнуване на 23 април. Георгиевден в продължение на три дни, като се устройват забавления и се раздават пини за здравето на хора и добитък (Рк, Кос, Дор, Чн, Кор).
- гоенийци *мн.* Пълки, които излизат по лицето на младите като израз на буйна кръв и здраво тяло (Оси).
- гожук индерѣк (тур.) *м.* Силно отровна змия (КлД, Ав, Мт, Чоб).
- гозл'ок *м.* Гулия (Зб).
- гозник *м.* Задно черво. *Гозникат йма м.г.го лой, та утрѣт'ва, гѣ го адѣш* (Мм, Бс, Сок, Ус, Бс, Тик, Слв, Вв, Пт).
- гол шул'ук *м.* Гол охлюв. *Гол'ут шул'ук со покачи на дурвото* (Кос).
- голак *м.* Кожухче без ръкави (Гъл, Рн).
- гол'амо агѣзмо *с.* Вода, осветена от свещеника в черквата сутринта на 5 януари, с която той прѣска по къщите, за да прогъди злите духове, *бугѣнциите* (Слв, Пг, Мм, Сок, Бс, Лев, Ус, Сф).
- гол'ама укрѣпка *ж.* Дълго дърво, клин, което влиза в задното кросно при домашния стан и при нужда го затяга или отпуца (Слв, Вв, Кт, Пг, Тик, Мм, Сок, Бс, Ус).
- голѣче *с.* Току-що излюпени птичка, без перушина (Рк).
- големина *ж.* Наименование на месец януари (Гъл).
- голештир' *м.* Беден човек, последен сиромаш. *От той чувѣк по-голештир' н'ама* (Лн).
- гол'ук *прил.* Дълъг. *Гол'ук пок' умор'ава пок'ника* (Кос).
- голотийа *ж.* 1. Сурмат, борман. *Голотийа като тѣлѣа*. 2. Немеция (Мс, Дв).
- гол пѣждек *м. вж.* гол шул'ук (Дор).
- гоие са *г.г. неск.* Голотийа, напути се, го-тов е за слѣдств в дѣлата на хѣб — Рк.
- горѣанѣа *ж.* Ватка, гребенско гребенско, пѣте, горѣни (Рк).
- горѣште *с.* Огнена гора, от която стѣчат *огнѣни дѣрѣа*. *Они са дѣла горѣниште, от дѣла кама дѣрѣа*.
- гор'та *г.г. неск.* Огнената гора или гребен, като събирам прѣст около него (Рк).
- горлене *с.* Втора стѣпана на рѣчната (Рк).
- горлеша, горлешина *ж. вж.* дѣрлешка (Рк).
- горна вода *ж.* Невѣста, изт от дѣрѣа, която се дѣлаи наред и пѣше при вѣне-не (Кор).
- горски божур *м.* Див мак (Доб).
- горчѣф, гърчѣф *прил.* Сѣб, тѣм, вѣтѣм (Рк, Бат).
- горчоман *м. вж.* гарлемник (Бат).
- готвенѣ *мн.* Ястия, гѣби. *Ужас готвенѣ прѣви* (Дор, Рк).
- готовушка *ж. вж.* арига в 1 мѣс. (Бч).
- гоу цулѣпей *м. вж.* гол шул'ук (Рк).
- граг'о, град'о *г.г. неск.* 1. Град. зѣм. 2. Правя нещо, подготвям нещо. *Граг'о оу-да, град'о свѣдба* (Кос). *Граг'о кама, град'о свѣдба* (Рк, Кор).
- грамѣа *ж.* Голяма кучина хѣра, нахѣла. *На площѣта йма грамѣа хѣра* (Рк).
- грамадушка *ж.* Малка птичка със светла цвят, която живее предимно по грамаи и скали (Лн).
- грамоски, грамостѣ *г.г. неск.* 1. Увеличавѣ обема и формата на нещо и го прави по-мъчно носимо. 2. Тежи. *Чѣкай да кама на малка кнѣшка да ки не грамоски кес'ота* (Кос, Рк).
- грабр *м.* Бурен в житни растения. *Граброт д'укѣ ф'лѣбот, ако ки са исхѣбн* (Кос, Рк, Бат).
- грапаф *прил.* 1. Изцапан от кози и овчи изпращення (Дор). 2. Което има слѣди от шарка по лицето. *Грапава е, оти е лежѣ-ви от сѣпка* (Кор). *Грапава момѣче, оки е лежѣло от оѣба шарка* (Кос).
- графѣна *ж.* Двойна игла за жѣпски коси, фѣба. *Нама ки графѣниче от косѣти* (Кос).
- гр'ах *м.* Грах. *Готвил сме гр'ах за вѣле-ра* (Гъл).
- гр'ахче *с.* Нещастник, окаяник. *Гу гр'ахче, чѣвѣцат не ма дѣка парѣ да си купи др'а и оки се скѣцак* (Лн).
- грацман *м. вж.* гарлешник (Дор).
- грашенина *ж.* 1. Бурен, трева, която напо-добява дѣтелната. *Анде да ти нѣбера*

- грашенйна за краватѝ (Кор). 2. Около-
плодници от грах (Рк).
- грашина ж. вж. грашенйна във 2 знач.
- Иги донеси грашина за добитакѝ (Кос).
- грашѝ гл. несл. грашнѝ св. Бъркам на доби-
тъка плява с ярма и вода. Ес грашѝ на
конѝке (Кос, Рк).
- гребач м. Желязно приспособление с дър-
вена дръжка, с което си изгребва жар от
пещ (Гъл).
- гребен' м. 1. Гребен за сресване на коси,
гребен за стан. 2. прек. Волен ръб, който
се образува при вливане на вода в улей на
воденица, тенавица, дъскорезница и др.
(Мс, Дв, Лн).
- греблѝ с. вж. гребач. 3 греблѝто из-
гребват ѝган'а от пещѝ (Кор).
- гренда гл. несл. Ида (Бри).
- греорек м. Фуражно зърнено растение с по-
дребен от граха плод, бурен (Гъл).
- греп м. 1. Постоянен сърбеж по тяло; в ѝх-
цѝ. 2. Пъпки по тяло, които според пове-
рието се изцериават, ако върху болния се
постави чувал, върху който се изсипва го-
реща жар, болният изгърсва жарта, оставя
чувала и бяга с всички сили, за да се отър-
ве от болестта (Кос, Рк).
- грибалѝ с. вж. гребач. Желязно грибалѝ
з дървена дръшка (Бт).
- грибач, гриблѝ, грибул', грибуч м. вж.
гребач (Мс, Дв, Кос, Лн, Рн, Дер).
- гривница ж. 1. Шарено перо. 2. Вид гълъб
(Дор). **Гривак** — **Разложко**
- гривн'а ж. 1. Халка, в която се поставя зад-
ната част на коса зедно с дръжката и се
затяга с клин (Лн). 2. Желязна халка, през
която се провира палешникът (Ст). 3. Греб-
бен на петел. Гривн'ата на петѝла ѝе
млого царвена, ѝти ѝе студѝно (Лн).
- гроздарка ж. 1. Вид ябълка с тъмночервен
валчест, дрсбен, но много сладък плсд (Гъл).
2. Вид слива — дърво и плод. Царвена гроз-
дарка, жѝята гроздарка (Лн). 3. Каче за
носене на грозде от лозето до колата. Бу-
кова гроздарка ѝе ѝека, ала ѝе тешка за
носене (Мс, Дв).
- гроздобѝрче с. Птичка, която се храни с
грозде и почва да пее по време на гроздо-
бер. Млого убаво пѝе гроздобѝрчетѝ (Гъл).
- грѝпал прил. Гол. Тѝй чѝвѝк ѝе саблѝчен
грѝпал (Лн, Дор).
- грѝпал'че с. Птичка току-що излюпенна, без
перушина (Лн).
- грѝпау прил. вж. грѝпал. Гѝу грѝпау че-
лѝк са кѝне ф рекѝта (Кор).
- грѝле с. вж. гарул'. Фнѝго грѝлетѝ ѝма
на тузѝ слива (Кос, Рк).
- грубник м. Гръбнак на човек или животно.
Грубникѝт жѝ боли (Кос).
- грухнувам гл. несл. грухнам св. Състари-
вам се, съсипвам се (Дор).
- грѝмоф прил. Дѝбѝв. Листѝта на грѝмо-
вата гѝра желтеѝт (КлД, Чд, Мт).
- грѝнди м. Гърди (Бри).
- грѝчмалник, грѝчмѝлник м. вж. гарлѝш-
ник (Гъл).
- гѝвно, гѝмно с. 1. Харман. На гѝвнѝто вѝг-
шеѝм. 2. Плевня. Зеѝми кѝшут, ѝги на гѝв-
нѝто и напулѝи ранѝ! (Кос).
- гѝгошичка ж. Шанчица на дѝбов жельд. Дѝ-
бувет жельд ѝма мѝишка гѝгошичка (Лн).
- гугуре м. вж. гарул'. Гугурѝта са
кисѝли (Бт); гарул', глѝвѝни,
грѝле.
- гугуфѝто (прил.) с. Гугурѝта. (Дор гугуфѝто
(Бт)).
- гугушка ж. Навита на претенѝто на чекрѝ-
ка прежда и след това извадена (Кос).
- гѝд'а гл. несл. Галя, мѝлвам (Ас, Бд).
- гудѝшкам, гугѝшкам гл. несл. гудѝшнам,
гугѝшнам св. вж. гагѝчка м. Оѝи гу-
гѝшкѝи гѝкетѝ? (Кос).
- гѝжа ж. Гръкляц. Внѝго е лѝшо осѝл да
ки флѝзе ф гѝжѝта (Кос, Рк); гарлѝш-
ник, горчѝман, грацѝан, грѝч-
мѝлник, грѝчмѝлник, грѝчмѝн,
гѝжба ж. вж. вѝтѝа в 1 знач. Гѝжѝбатѝ
стѝаѝи два кѝла (Рк).
- гѝжба ж. вж. вѝтѝа в 1 знач. (Рк, Кос,
Кам, Бб, СП).
- гѝжева круша ж. Вид круша отстрѝни за-
червен плод (Лн).
- гѝжичко с. Сладичко, вкусничко. Фнѝго ки
са ѝска гѝжичко (Кос).
- гузлѝф прил. Кѝйто ѝска да яде само вкус-
ни ястѝи и лакомства. У-у, кѝкѝф си гуз-
лѝф! (Кос).
- гѝнка, гѝнк'а ж. 1. Дѝлга горна дрѝха за
лошо време. Гѝнк'ата бе вѝзѝла за мѝжѝи
си напреѝи две годѝни (Мт, Чд). 2. Кожух-
че без ръкава (КлД).
- гѝрал' м. вж. вѝчѝрник. Гѝрал'ат мѝса
мѝишка с крилѝ (Дор).
- гѝурбѝйѝа ж. Бисквита. Ыѝи ф гѝук'ѝн'ут, кѝ-
ни гѝурбѝи (Кос, Рк).
- гѝургѝнка ж. вж. горганка (Рк, Кос).
- гѝургѝ гл. несл. гѝургѝне св. Грухти. Сѝинѝто
гурѝи (Кос, Рк).
- гургогѝлец м. Кълвач. Гургогѝлецѝт чѝка
по дурѝетѝтѝ (Кос).
- гургор'ат гл. несл. Къркат. Черѝатѝа ѝи
гургор'ат, ѝѝи сум глѝгна (Кос).
- гургѝка гл. несл., гургѝкне св. Гука. Гѝ-
лабуѝт ранѝ фѝна да гургѝка (Кос).
- густѝн м. Кестен. Тѝй годѝна густѝнетѝ
млого са родѝли, ше ѝма да са ѝасѝт
(Лн).
- гѝта ж. Израстѝк, подутѝна на дѝрѝво. Го-
лѝма гѝта (Кор); вѝрга.
- гушевица ж. вж. ѝаѝѝушѝка! (Сем, Кв).
- гушки м. Сарѝи. Фѝсѝра рѝчѝлѝе гушки
(Кос).

- ✓ — **гъзър м.** Дънер. *Прогнѣлъ гъзър* (Рк).
 — **гърчи са гл. неск.** Набира се, нагъва се (за шев — Гъл).
 — **гърмун м.** *гърмунъ* (Рк).
 — **гъча гл. неск., гъчна са.** 1. Пълня. 2. Натъквам едно в друго. *Гъча гъча* (Яв, Дб).
 — **гъчен м.** *Гъчен* (Яв, Дб).
 — **дабък м.** Дъбова гора. *Издолу от село има дабък* (Кос, Кор, Рк, Тър, Трб, Ус, Слв).
 — **давно нарч.** Дано. *Давно чума да ти зачули!* (клетва — Кор).
 — **давно прил.** Отколено, отдавнашно. *Давно време, давно минало* (Яв, Дб).
 — **дагарцина, догорцина (тур.) ж.** Кръстец от 13 снопа (Кос, Рк).
 — **д'ал'ак прил.** Дълъг. *Офцърският класник е д'ал'ак до зем'ата* (Дор).
 — **далгозобец м.** Прав дарак с дълги остри шипове, на който се влачи лен и коноп (Кор).
 — **далхца, дахлица ж.** Маларичен комар, който вече не съществува (Рк).
 — **дамалук м.** Рало (БМ).
 — **дамаск, м. дамаския ж.** Долно напречно дърво на хомот (Ст, ШлР).
 — **данг'ул' м.** Дете, недоразвито, изостанало във физическото си развитие (Гб).
 — **дапърва нарч.** Тепърва, занапред. *Дапърва ш игим да жонем* (Кос, Рк).
 — **д'аран м.** Пръст с тревата, чим (Дор).
 — **дарварник м.** Дръвник, на който се ценят дърва (Дор).
 — **дарвиче м.** Овощни дръвчета. *Дарвичето са дребни, ала раждат* (Кос, Рк, Дор).
 — **дарвотник м. вж. дарварник.** *Дарвотникът е дебел* (Кос, Бат, Рк).
 — **дарсълко, дарсълка ж.** Желязно приспособление за влачене на лен. *С дарсълката чешим ленот* (Рк, Кос, Дор, Кор).
 — **дармасам гл. неск.** Ченкам вълна, памук, дреб, за да го приготвя за влачене (Гб).
 — **дармүшене с.** Разчепване на памук, вълна, дреб, козина чрез биене с пръчка (Гъл).
 — **дв'атам гл. неск.** Окопавам втори път растение. *Гн'ес ш игим да дв'атаме к'ук'ун'ут* (Кос).
 — **дв'атане с.** Окопаване втори път растение. *Иким си от дв'атане копирут* (Кос).
 — **двоен меч м.** Приспособление към домашния стан, в което се слагат два скръсна за тъкане с четири нищелки (Слв, Пт, Вв, Кт, Гб).
 — **дебелушка ж.** Вкусна горска гъба (Рк).
 — **деби гл. неск.** Дебел. *Това куче дебел, чукаме се* (Дор, Ож).
 — **депеква ж.** Дива лебода — билка за ядене и лекуване. *Депеква с орис ме падем* (Кор).
 — **денесница ж.** Придвестница. *Съновете фсе ми са денесници* (Слв, Вв, Кт).
 — **дечичицет, дечичицвет м.** Градинско цвете, което дава малки жълти цветове с 26 листна, калофер (Кос, Рк).
 — **девослобаре м.** Сватовници, пратени от момчето да искат момата. *Девослобаре са испракили да искат момичето* (Кос, Рк).
 — **девоснаре м. вж. девослобаре** (Дор).
 — **дедец м.** Старей (Лн).
 — **дека нарч.** Къде. *Дека си доила? Та да виж'ам, малка моме, дека доим* (и. п. — Чн).
 — **делигбзница ж.** Стърчиопашка. *Делигбзницата е пиле с б'ало на задницата и се си клати подската* (Рк).
 — **демирка ж.** Дърво и плод на слабо кисела ябълка (Гъл).
 — **денница ж.** Зорница. *Денницата изгре* (Дор).
 — **д'ерам са гл. неск.** д'ернам са гл. *Съмнало остро се скарвам. Оти ми са дереш?* (Дор, Слв, Пт, Мм, Сок, Ус, Сф, Рво, Слв).
 — **детал м. вж. гургуделец.** *Деталът си има малки детлоде. Шерен детал* (Рк, Дор).
 — **дете с.** Момче. *Имаш ли дете? — Имам момиче, немам дете* (Бб, Доб).
 — **детен'асвам гл. неск. детен'асам са.** Заменявам. *Напреш двадесте дни сам детен'асала* (Рк).
 — **д'ива гул'б ж.** Сладка гулия. *В градината има ме фного д'ива гул'б* (Кос).
 — **д'ива праска ж.** Вид билка, чинто листа наподобяват върбовите, дсбитакът я яде и дава много мляко (Рк).
 — **д'ива теменушка ж.** Горският. *Билката е п'лно с червени като оган' д'ива теменушки* (Зб).
 — **д'ива царевица ж.** Многогодишно тревисто растение, високо 40—50 см с мъхести сивоопелени елипсовидни листа и жълти цветове (Дор, Рк, Кос): *д'иф к'ук'ун, лепенка*.
 — **дивушка ж. вж. девеква** (Бв).
 — **димберисвам гл. неск. димберисам са.** Забавлявам малко дете, като го друсам на ръцете си или скута си, за да не плаче. *Цаг'ден' димберисам д'атето, доде си дойде майка му от т'ут'ун'а* (Лн).
 — **дипл'а, гилл'а гл. неск.** 1. Правя настал трюневни листа. *Гн'ес цаг'ген' гилли к'ук'ун* (Кос, Дор, Кам, Чн, Рк). 2. Стъвам. *Дипл'а д'или, оти ли пр'ех и гилли д'ера* (Слв, Пт, Мм, Ус, Рво, Тн, Кр, Слв).
 — **дисайке м.** Дисай. *Дисайето си п'лчи с к'ух'и са тваречи на мулето* (Лн).
 — **диф оган' м.** Огън, получен чрез трисене на две сухи дървета (Рк, Кос, Дор).

- **дйф к'ук'ун' м.** вж. **дйва царевица** (Кос).
дйха ж. Дъх, дишане. **Чилѣшта дйха** (Тн, Смл, Рво, Ус, Мм, Бс, Сок, Трк, Слв, Пт).
дихалка ж. Бела дробове (Рк).
длаз'ам са гл. неск. Колебая се. **Длаз'ам са да йдам ли на пазар** (Кт, Вв, Слв, Пт).
длагобрас прил. Дълголак. **Айсѣна длагобраса мома и айсаѣ длагобрасно момче са мѣсат, бѣлки са брат'а** (Сф, Смл, Рво, Чок, Тн, Кр, Ус, Лев, Сок, Бс, Мм, Чп, Пг, Слв, Пт, Дв).
добир м. 1. Обиране на последен плод. 2. Голямо плодородие, изобилие на плод. **Крушите са родили внодо и немат добир** (Кор).
доденик м. Дънер. **Доденикут е внодо дебѣу** (Кор).
додр'ам гл. неск. Дърдорѣ. **Цѣл' ден' л'у додр'ам** (Лн).
додуше нарч. Докато излезе душата ми. **Работих додуше цѣл живот** (Гъл).
дойлка ж. 1. Мляко. 2. Добитък за доене. **Немаме си дойлка, та сме внодо злѣ** (Кос, Рк).
дойак м. 1. Вид много досадна муха, която хвърчи на рояк, дето живее добитък. **Фтой сокак йма млого дойѣци, цѣли ройѣци** (Лн). 2. Цицка на доен добитък. **Дойѣците йа бол'ат, та не спуска мл'акото** (Кор, Кос, Дор, Рк).
дойденик м. Пришелец, преселник. **Хйч ми ни трѣват сакйва дойденици** (Слв, Пт, Ус, Мм, Сок, Рво, Лев, Смл, Кр, Тн, Чок, Смн).
дѣксалиф (грц.) прил. Непостоянен, на моменти, безхарактерен. **Дѣксалива мома и дѣксаливо момчѣ съ ни погадѣт** (Гб).
дѣксува (грц.) гл. неск. дѣкса св. Хрумва. **Дѣкса ми** (Гб).
долѣп-л'ул'ка ж. Люлка, в която по празниците се въртят млади хора (Нс).
долна вѣпка ж. Неподвижна назъбена част на дарак, върху която се слага вълната за влачане (Кор).
домник, дѣмник м. Къщовник. **Усаф домник е, затвѣ си йха сичко** (Кос, Рк).
доморѣдие с. Демочадие, челяд. **Нѣшето доморѣдие бѣше гол'амо — дѣсст децѣ и двамйна старѣ** (Слв, Пт, Рво).
дорамчѣ с. Късо, до кръста мъжко или женско кожухче без ръкави. **Дорамчѣто зйме млого топли** (Жъл, Дк).
дордѣска ж. вж. **дѣлигѣзница**. **Дордѣската си гйга пѣшката** (Кос).
дороча са гл. неск. Галя се, умилквам се около някого. **Каквѣ са дѣрочии околѣ майка ти?** (Дор).
дѣршен прил. Трудолѣбив, полезен, ценен. **Дѣршна мома, внодо дѣршно момчѣ** (Кор).
дохуд'ам гл. неск. Дѣхувам. **Иа мѣсто дохуд'ам да ги дод'ам** (Кос).
доч, доч, доч межѣ. За спиране товарен добитък (Кос).
драгѣр м. Любовник. **Врѣт' момиче си имѣха драгѣра** (Слв, Пт, Рво, Ус).
дранкеле с. Наринѣ. **Бѣло дранкеле** (Гб).
драскало с. Кѣбурѣ. **Зѣмѣ драскалото и запали борниѣ** (Кос, Рк).
дрѣб'а гл. неск. Прави на дрѣбѣ кѣпѣ. **Дрѣб'а зѣме за чѣрба** (Кос, Рк).
дрѣбняк м. Гѣста млада гора. **В дрѣбнякут нѣма гебѣло дѣрво** (Кос).
дрѣбно с. 1. Втрѣпаност от зѣмѣ дрѣбѣ и добитък. 2. Раздробено нешто на малки кѣсове. 3. **прен.** Тежка грижа, голяма трудност. **Ланѣ поживѣя, чи гебѣло са дѣрѣбно** (Луи, Лев, Слв, Вв, Кт, Мм).
дринал', дрип'ѣ м. Бѣсен и мѣрухѣ. **Иа зѣмѣ дрип'ѣ, йге зйма** (Кос, Дор, Рк).
др'ѣа ж. Дрѣха. **Вѣл'нѣна др'ѣа, пѣшѣ др'ѣи** (Лн).
дробѣница ж. Дробѣн хлѣб в рѣзѣ, който се яде с лѣжница. **Да йадѣм мл'акото на дробѣница** (Лн).
дрѣзен м. Птица дрозд (Рк).
дрѣнка ж. Тамбура. **Дрѣнката йма от до шѣс тѣл'ове** (Кор, Кос).
дрѣнкам гл. неск. дрѣнна св. Звѣнкам. звѣнка (Рк, Кор, Кос).
дрѣнки мн. Изпражнения на овци, кози, зайци (Бат).
дрѣгуч нарч. 1. Друг път. 2. Някога, по-рано. **Дрѣгуч шѣ дойѣа у вѣс** (Лн).
дрѣжде нарч. Другаде. **Нѣма да казвѣш дрѣжде** (Бри).
дрѣнкѣло с. Меден звѣнец, лѣкатар, за добитък (Гъл).
дрѣшта ж. Работилница за валяне кози и халища (Кос, Гъл, Бт).
дувак, дувѣк м. Невестино буѣло (Бри).
дуварници мн. Раззалини, следи от съборени сгради (Слв, Тик, Мс).
дуд'ул'ка ж. 1. Чучурче на стомна, бѣкѣница. **Бѣкават йма дуд'ул'ки, а стомната една дуд'ул'ка** (Кор, Рк, Гб). 2. Свирка (Гб, Тн).
дуд'умѣн м. Полска чучулига (Гб).
дуйѣо гл. неск. дуйѣно св. Духам. **Ес дуйѣо дѣан'ѣ** (Кос, Рк).
дѣпешник м. Вид черна буболѣчка. **Дѣпешниците со чѣрни буболѣчки** (Кор).
дурвѣтник м. Дрѣвник, върху който се ценят дѣрва. **Гебѣл дурвѣтник** (Кос).
дѣрес прил. Който е с кестенявочервеникава козина. **Дѣрѣста кобйла** (Дор).
дѣрл'а са гл. неск. Мръсия се, сърдя се. **Оти са дѣрлѣши цѣл' ден'** (Лн).
духалка ж. Металическа трѣбичка за насочване огъня от лампата към мястото, дето

става спояване на метала у някогашните
элатори (Ус).

— **духлѣф прил.** Кух, празен. *Духлѣф орех,*
духлѣви лѣшници (Гб).

— **дѹшник м.** 1. Малък отвор на домашна пещ,
който при нужда се отваря и затваря (Гъл).

2. Дупка на пода на плевнята за пушане
фураж в обора на добитъка (Кор).

— **дѣга ж.** Непечена твърда дѣла ивица над
долната кора на домашен хлѣб (Рк).

— **дѣгалѣчкам гл. неск., дѣгалѣчнам св.** вж.
гагѣчка м (Гъл); *гагѣчка м., га-*
дѣшка м., гудѣшка м.

— **дѣгъл м.** Гѣдел. *Много го е дѣгъл* (Гъл).

— **дѣмп м.** Дѣб (Бри).

— **дѣно с.** Дѣнер на дърво (Гъл).

— **дѣнишка ж.** вж. *дѣно* (Рк).

— **дѣниште с.** вж. *дѣно* (Гъл).

— **дѣрвена круша ж.** Вид круша, с твърд, но
сладък плод, който узрява през зимата, а
се бере през есента (Гъл).

— **дѣрпалѣф прил.** Окъсан, дрипав. *Дѣрпалѣва*
жена (Гъл).

— **дѣршка ж.** вж. *дрѣшта* (Бат).

— **ѣака ж.** Питка от тестото на хлѣба, печена
на огън или плоча (Гъл).

— **ѣангам гл. неск.** Говоря глупости, нелепости.
Стѣга си ѣангала, марѣ! (См — предимно
бълмох).

— **ѣанкос м.** Игра на особен вид прескачане,
при което един се навежда и на гърба му
поставят малък предмет, всички играчи го
прескачат и, който бутне предмета, замест-
ва прескачания, при което изговарят под-
ред думите *ѣанкос, бѣнкос, ели, вѣли...*
и т. н.; ако някой обърка реда на думите,
пак замества прескачания (Лн).

— **ѣарѹлек м.** Подутина на глава от удар (Дор).

— **ѣаскам гл. неск. ѣаснам св.** Ритам. *ѣасна*
ма ф корѣма (Дор).

— **ѣеберѣни мн.** Прѣжки (Доб).

— **ѣевалѣ ж.** Юлар, поставен в устата на буен
товарен добитък, за да бѣде обуздан. *Тѹри*
му ѣевалѣ да варвѣ по-бѣрже (Кос, Рк).

— **ѣемрѣ (тур.) с.** Мараня. *У, каквѣ е ѣемрѣ*
по нѣветѣ, л'у крепѣрка (Кос, Рк).

— **ѣѣцам са гл. неск., ѣѣцнам са св.** Люшкам
се заедно с друг, седнали на двата края
на дървен лост с опора в средата (Гъл).

— **ѣѣкам гл. неск., ѣѣкнам св.** Пия много, опи-
вам се (Рк, Лн).

— **ѣѣнга ж.** вж. *ѣарѹлек* (Гъл).

— **ѣѣнка ж.** Малко прелетно птиче, колкото
врабче с жълто петънце под шията (Кор).

— **ѣѣркам гл. неск., ѣѣркнам св.** вж. *ѣѣкам.*
Отѣдоа да ѣѣркат (Бат); *ѣѣкам.*

— **ѣѣребѣче с.** Малко конче. *Имѣх две ѣѣребѣче-*
та, ма ги зѣха (Кос, Рк).

— **ѣѣрбѣни мн.** Прѣжки. *Сѣински ѣѣрбѣни са*
убави (КлД).

— **ѣѣгал' м.** 1. вж. *биѣѹр*. 2. Обло стѣбълце
на киселец, което ще даде цвят и семе
(Бат).

— **ѣѣгам гл. неск., ѣѣгнам св.** Търкалям. *ѣѣгам*
карик, ѣѣгам ковѣд (Кор).

— **ѣѣглѣи м.** 1. Кочан от зѣлка. 2. Орнен ца-
ревичен кочан. 3. Огризка от изядена ябѣл-
ка, круша, дюля, мушмѹла и др. *Изрежи*
карѣтата да остане ѣѣглѣне, ѣѣрчи мисѣ-
ра да остане ѣѣглѣче. Изѣдаха ѣѣбалка-
та и ѣѣрлѣх ѣѣглѣне (Лн).

— **ѣѣда ж.** Прѣчка, с кѣято децата карат шей-
на (Кв, Сем).

— **ѣѣѣета мн.** Много плодове на едно клонче
сѣс самостоятелни дрѣжки (Рк).

— **ѣѣѣѹл' м.** вж. *биѣѹр* (Рвн).

— **ѣѣлѣйче с.** 1. Малко прѣстено сѣдче, което
се използва за ходене по нужда от малки-
те деца. 2. Прѣстено сѣдче, което се из-
ползува в народната медицина за намества-
не на пѣга (Кор).

— **ѣѣнгѹл' м.** Дърво и плод на жѣлата дива
слива. *Л'ѹти ѣѣнгѹли* (КлД, Мт, Чд).

— **ѣѣнжѹр м.** вж. *биѣѹр* (Пш).

— **ѣѣра ж.** Най-малкото звѣнче от звѣнците,
които се врѣзват на дребен добитък (Мс,
Дв, Слв).

— **ѣѣрек м.** Щурец. *ѣѣрекут ѣѣво вѣто пѣе*
(Кор, Рк).

— **ѣѣрка гл. неск.** Пес. *ѣѣрчо ѣѣрка по гѣвно-*
то (Кос, Рк).

— **ѣѣркул' м.** вж. *ѣѣрек* (Бат).

— **ѣѣрлѣ са гл. неск.** Кривя си устата (Рк).

— **ѣѣрѹлек м.** вж. *ѣарѹлек* (Рк); *ѣѣнга.*

— **ѣѣрци мн.** Десетина малки звѣнчета, скаче-
ни на врата на впрегнат кон, които след
разпрягане на коня се отвѣрзват. *ѣѣрците*
са маѣштат (Дор, Бат).

— **ѣѣрче, ѣѣрчо с.** вж. *ѣѣрек.* *ѣѣрчето пи-*
сѹка на нѣветѣ (Кос); *ѣѣркул'.*

— **саванѣ ж.** Крив назѣбен лозарски нож (Гъл).

— **сѣтка ж.** вж. *бѣтка* (Гъл).

— **си мест.** Това. *Си дѣте е свѣбо* (Кор).

— **синсѣла ж.** Кюстендилска синя слива (Лн).

— **сѣпка гл. неск., сѣпне св.** Рита. *Вѣрди са*
ѣт мѹлетѣ, чи сѣпка (Лн).

— **сѣта гл. неск. сѣтне св.** вж. *сѣпка* (Дор).

— **сѣка гл. неск. сѣкне св.** Бозас. *Тѣлетѣ сѣка*
м'ѣкѣтѣ от крѣвата (Лн).

— **сѹница ж.** 1. Дива ягода. 2. Небесна дѣга.
На двѣта байра ѣма шѣрена сѹница (Лн)

— **евѣ, евѣ межд.** За учудване. *Евѣ, евѣ, как-*
вѣ ще правѣм сегѣ! (Дер).

— **евѣк м.** Бродирана кѣрпа, подарявана от годе-
ница (Кор).

— **ѣди-де нарч.** Ето кѣде, някѣде, неопределе-
но място. *ѣди-де са стѣнали голѣми рѣ-*
боти (Смн, Ус, Пт, Кт, Слв, Мм, Сок).

- еднѡчкуш нарч. Само един път. *Апни еднѡчкуш от комбарето да видиш колко са ѹбави, благи!* (Лн).
- ѣдраѢ прил. Възедър. *На хрѡмела смѣламе мисѣра ѣдраво и го вари́м с васѹл'* (Зл).
- ѣйзѣ мест. Онова. *ѣйзѣ гѣке ꙗ на раске* (Кос, Рк).
- ѣйсѡй, ѣйтѡй, ѣйнѡй нареч. Ёто така. *Товѣ стѡри ѣйсѡй, пак дръгѡто стѡри ѣйнѡй* (Лн).
- ѣйтѹйшко нарч. Съвсем мъничко. *Дѡй му ѣйтѹйшко л'аѡ да не вѣка* (Лн).
- ѣйчѡца мн. Яйчѣца. *Кѹпихме си двѣ ѣйчѡца* (Кос).
- ѣлвица ж. Червена слаба почва (Бат).
- елѣк (тур.) м. Мъжка вѣлѣсна горна дрѣха от кръста нагоре с рѣкави, обшита с много гайтан, носена в миналото (Рк).
- елѣне мн. Овни, на който още от малки са връзвали рогата да растат прави нагоре като на елени (Кор, Кам, Вг).
- елѡче с. Кърпичка за нос. *Мѡйшо елѡче* (Лн).
- елхѡ ж. Иглолистно дърво ела. *Зилѣна висѡка елхѡ* (Лн, Рк).
- ѣлше с. Широколистно дърво елха (Рк).
- ѣмка ж. Кръпка. *Кѡлко ѣмки ꙗмаш по панталѡнете!* (Рк).
- ѣнцер (тур.) нарч. Вероятно, навярно. *Аѡ ѣнцер ше дѡйде* (Кос, Рк).
- ѣнозѣ мест. Онова. *ѣнозѣ момчѣ* (Кос).
- ѣрмѣк м. Кожена лента, с която се опасват навушата (Гъл).
- ѣро с. Ехо. *Тѡпан'от гѡва ѣро, ка са чѹва нагалѣч* (Кос).
- ѣсал м. Ясла на добитък (Рк).
- ѣсѡс, ѣтѡс, ѣнѡс мест. Тази тук, тази, онази. *ѣнѡс женѡ ꙗ куцѹс* (Гб).
- ѣсѣс, ѣтѣс, ѣнѣс мест. Тези тук, тези, онези. *ѣнѣс жѣни сѡ бѣлгарки* (Гб).
- ѣтки мн. 1. Семки от диня, пѣпеш и тиква. *От ѣтките на тѣквата прѡв'ат шарлѡн* (Кор, Рк). 2. Костилки на слива, кайсия, праскова. *Из'адах сливике и фѹрлих ѣткике* (Кос, Рк).
- ѣхотѡ ж. Бучене, ехтане. *Чѹе сѡ ѣхотѡ от н'ѡкаде* (Дор).
- ѣцѡло с. Човек, който заеква. *Кадѣ го нѡйде твѡ ѣцѡло, та го з'ѡ да не мѡжем да му са сѣтим от дѹмите* (Лн).
- ѣцам (са) гл. неск., ѣцнам (са) св. 1. Ям. *Нѡна сварѣла свѡтка кѣква, ѣла да ѣцаме* (Кос). 2. Люлея се на лост с опорна точка в средата. *Днѣс цѡл' ден' са ѣцахме на оградата* (Лн).
- ѣчемѣк, ѣченик м. Великденски хляб с боядисани яйга отгоре (Гъл).
- ѣшче нарч. Още. *Да му кѡжии ѣшче, чи нѣе сме много благодарѣни от нѣи и от нѣйната чѹпа* (Бри).
- жабѡрник м. Място, дѡто се видѣт жаби. *В жабѡрнику ꙗм пѣлѣтки* (Кос, Рк).
- жабенина ж. Вид трѡва във води и крѣводи, зелено водорѡсло (Рк).
- жабѹнеф прил. Ян-зелѣн. *Жабѹнева рѣка, жабѹнево предѡно* (Кос).
- жаднѹс м. Жажда. *Пѹкнахме от жаднѹс и жаднѹс* (Кп).
- жѡшнѹвам са гл. неск. жѡшнам са св. Изѣлѣвам си рѣка, крак. *Жѡшнах си гракѡт* (Кор).
- жѣга жс. 1. Топлина. 2. прен. Силно напѣжение. *Имам жѣга на главѡта, затѣм бѡрзам* (Кор).
- жѣгале мн. Прѣчи на дѡмата. *Дрѣвѡтѣ жѣгале са много зѡрави* (Кор).
- жѣгнувам гл. неск., жѣгнам св. 1. Огрявам. 2. прен. Удрям някого нещадно с дѣгѡ или жѣлязо (Слв, Кт, Пт, Лн).
- жѣлезѡ мн. Сребърни накити, нафти. *Жѣлезѡта сегѡ на сѡ нос'ат* (Кос, Чн).
- жѣлѹп м. Дѣбов жѣлѣд. *Дѡбѡт рѡжѡт жѣлѹбе* (Кос).
- жѣнськ прил. Женски. *Чѡдѡрт ѣ жѣнськ, ни ѣ мѡшек* (КлД, Чд, Мт).
- жетвѡрка жс. 1. Насекомо, което се живѡи по жѣтва и издава силен звук (Лн). 2. Сѡе-тулка. *Жетвѡркиѣ излѣзахт и нѣзѣжѣ узрѣха* (Кос, Рк).
- жѣштинѡ жс. Силна горещина. *Нѣска нѣма ѣлѣма жѣштинѡ* (Сем, Кв).
- жѣф прил. 1. Кѡйто живѣе. 2. прен. Нѣмѣчен, тестен. *Лѣбѹт ѣ жѣф* (Кос, Рк).
- живѡк м. Кремък. *Дѡй ми живѡка да крѡкна за ѡган'* (Кор).
- живѡци мн. 1. Извѣнредно тѣврѣи бѣли камѣни. 2. прен. Дѹми с дѣлбок смѣсл и сѡдѣржание, мѣдрѡсти.
- жѣвѡ с. 1. Прѣскочено, неразгѡботѣно мѣсто в нивата, незасѣгнѡто от рѡдѡто (Кос, Рк). 2. Малка водна кафѣва ракосѡбразна живѣтинка, която се намира във водата на студѣните извори (Кос).
- живѹркам гл. неск. Живѣя неплѡноценно, жѣвѡтувам. *Живѹркаме по малко. Живѹркам кѡзва чѡвѣк, кѡйто ѣдѡм живѣѣ* (Рк).
- жѣгѡвица жс. Бѹбѡлѣчка, която, като лази по тѣлото, причинѣва силен сѣрѣж и червенина (Слв, Кт, Вв, Дв).
- жѣжѡ жс. 1. Мършѡво слабо ѣнѣство. 2. Нѣсѣхнало нещѡ (Вв, Кт, Пт, Слв).
- жѣлѡвѣк, жѣлѡвѣц м. Бѣлка, с елипсѡзѡдни жѣлѡви жѣлѣсти листа, която се ѹпѡтребѣва за лекуване на гнѡящи рани (Кос, Рк, С м, Кв).
- жѣло с. 1. Корѣн. *Прѣс жѣли сѡ прѡвѣгаме за здравѣ, пѣѣм водѡ и ѡстѡв'аме бѣлѣк по Блѡговец и Гѣрг'сѡден* (Кос). 2. Жѣлѣзѡ, от която пѣлѣтата изпѹща ѡтравѡта сѡ. 3. Ударник на ѡръжие (Рк).
- жѣрѡвѣц м. Вѣгарѣц (Кос).

- жирѡ гайда *ж.* Гайда във висок строй, която се различава от роденската каба гайда (См, Ас, ШлР, Пт, Дв).
- житѡрче *с.* 1. Щурче. 2. *ж.* Голи мишлета, които често се намират в житни снопи (Рк, Бд).
- жлага *ж.* Жлеза. *Подѡта жлага. Жлагата мѡ боли* (Кос, Рк, Бат, Дор, Гъл).
- жлъчка *ж.* 1. Жълтък от яйце (Кв, Сем). 2. Жълта беля, бурен във всички посевы (Кос).
- жмѡл'а *г.л. неск.* Бързо с шум бера плодове и трева (Бат).
- жѡгал' *м.* Крак на дребен рогат добитък от коляното надолу (Кор).
- жѡмам *г.л. неск.* жѡмнам *св.* Вземам. *Жѡмам си домѡти и чѡшки* (Кос).
- жѡмник *м.* Сушен зелен фасул. *Жѡмник с б'ял лѡк и оцѡт са погѡдат* (Лн).
- жѡни *м.* Околоплодници от зелен фасул, боб, грах, леща (Гъл).
- журулка *ж.* Бутало за биене на мляко.
- забаз'авам *г.л. неск.* Захвърлям нещо с досада (Дор).
- забазѡквам *г.л. неск.*, забазѡкам *св.* вж. *забаз'авам*. *Забазѡках бал'тѡйата ф каменето и си отѡдах* (Лн).
- забѡлен качемак *м.* Гъсто сварено царевично брашно, разстлано в тава и полято с масло. *На плад'нѡна ѡдахме забѡлен качемак с л'ѡто мл'ако и имансѡс сѡрене* (Сел).
- забледн'ава *г.л. неск.*, забледнѡе *св.* Започва да светлее, да се разсъмва. *Прѡзраците забледнѡха* (Слв, Тик, Кт).
- забл'ѡска *г.л. неск.* Засвятка се. *Одѡн забл'ѡска, ше летѡ* (Лн).
- забруќвам *са г.л. неск.*, забруќам *са св.* Жабуркам се (Гб).
- забуѡ *м.* Клин, който се поставя над палешника на ралото, за да го затегне. *Забуѡят е дѡрвен* (Лн).
- забѡква *са г.л. неск.*, забѡкне *са св.* Заплодява се. *Сѡнето са забѡква* (КлД, Ав, Мт, Чоб).
- забѡрква *са г.л. неск.*, забѡркне *са св.* вж. *забѡква са* (Гъл).
- завѡл'ам *г.л. неск.* Събарям (Дор).
- завѡрзва *са г.л. неск.*, завѡрже *са св.* Заръбва се по краищата, оздравява (за рана — Дор).
- завѡвам *г.л. неск.*, завѡѡа *св.* Згбавливам. *До плад'нѡна завѡвам децѡта* (Рк, Кос).
- завѡден *прил.* Завършен, приготвен. *ѡмам двѡ стѡи завѡдени и двѡ незавѡдени* (Кор).
- завзѡмам *г.л. неск.*, зѡвзема *св.* Намразвам. *Сѡрѡи са ѡеке, тѡѡ го завзѡ* (Кор).
- завѡвам *са г.л. неск.*, завѡѡа *са св.* 1. Покривам се с нещо. 2. *прен.* Забогатявам, правя положение (Слв, Вв, Кт, Пт). 3. Извива се (за слънцето). *Завѡ са слѡнцето на запат* (Гъл, Брн).
- завѡено *с.* 1. Завет, записено от вятър място. 2. *прен.* Мъчно разбираемо (Дор).
- завѡсчѡе *прил. неизм.* Завистлив. *Завѡсчѡе жѡна, завѡсчѡе момчѡ* (Дор).
- завѡрат *м.* Човек, който безцѡлно пѡлзе времето си. *Туѡи завѡрат, гѡто го оставѡх ф ѡвнато, тѡм си го наѡдах и сѡга* (Кос).
- загал'ам *г.л. неск.* Разгоявам се като си вдигам горните и долните дрѡхы нагоре. *Оѡи ма загал'ам, бре, дѡли ѡдрукам мѡѡка и бубѡнка!* (прѡд. бѡлмох. — См, Ар, Ас, Ми, Дев).
- загалѡѡквам *г.л. неск.* Отвѡнчѡм вниманието на някого от работата, сѡвѡвам работата. *Оѡи го загалѡѡкваш дѡ си ни г.л'ѡда рѡботата?* (Ас).
- загалѡсвам *г.л. неск.* загалѡсам *св.* вж. *загалѡѡквам* (Гъл).
- загарл'увам *г.л. неск.* Окопѡвам растение като натрупвам прѡст около корѡна му (Дор).
- заглава *ж.* Второ окопаване на растение. *Гнѡс цѡл' дѡн' ше правѡм заглава на кѡмбарете* (Лн); *гѡр. лѡе, двѡ тѡне*.
- заглаводѡрен *прил.* Който не е на себе си. *Оѡи като заглаводѡрен* (Дор).
- заглавѡшвам *са г.л. неск.*, заглавѡша *са св.* Губѡ постепенно душевните си сили, разсъдѡк, памет. *Агѡ остарѡе чѡлѡк с годѡните са заглавѡшѡа* (Слв, Вв, Кт, Мм, Пт).
- заглавѡшен *прил.* Който не е на себе си поради старост (Слв, Пт, Мм, Кт).
- заглаждам *г.л. неск.* заглад'а *св.* Острия дребен предмет с огнѡво. *Дѡѡ ми нѡхчѡто да го заглад'а с огнѡвото* (Слв, Рн, Дб).
- заглушинѡ *ж.* Синѡец, полско цѡете. *Заглушинато е ѡбавѡ сѡн'ѡ цѡѡеке* (Кос).
- загѡрл'ам *г.л. неск.* Окопѡвам растение като натрупвам прѡст около корѡна му (Кос, Рк); *дѡ тѡам, загарл'увам, заглаѡвам*.
- загѡрл'уѡа *са г.л. неск.* Задушѡа се, запушѡа се гърлото. *Да го загѡрлѡи гѡрлицѡ!* (кѡстѡва — Кос).
- задѡвен *прил.* Задоволен, наситен. *Тѡѡ е задѡвен за сѡчѡко, затѡѡ са тѡѡ* (Кор).
- задгазом *нарч.* Гърбом. *Сѡдни задгазом* (Кор).
- задгѡрбѡм *г.л. неск.* Сѡдя гърбом кѡм гѡжего. *ѡла отпрѡш, чѡ тѡ сам задгѡрбѡлѡ* (Лн).
- задгѡзѡн *нарч.* Гърбом. *Не сѡди ми задгѡзѡн* (Рк); *задгазом*.
- задеѡак *м.* Тежѡст, която може да се носи на гърб. *ѡ двѡте жѡни нѡс'ат по еѡѡн задеѡак* (Кор).
- задѡхѡам *са г.л. неск.*, задѡхам *са св.* Задѡхѡам се, не мога да поѡма дѡх (Рк).
- заднѡшки *нарч.* Назад. *Варѡѡ заднѡшки, тѡ са пребѡе* (Дор).
- заднѡште *с.* Задна част на кола заедно с колелѡта (Кос, Рк).

задѣнило са ѝе гл. безл. Заоблачило се с. *Странно са ѝе задѣнило, ше лети* (Лн).
задрек м. Обещание да се извърши някое богоугодно дело. *Имаме задрек да сторим курбан* (Дор).

задѣпено прил. Откъснато от света, без протор. *М'аство не еца задѣпено* (Мм, Сок, Слв, Кт, Пт).

заѣмни дѣне мн. Последните три дѣна, които февруари е дал на месец март, през които последният се разфукал и разбеснял, измъчил хората и изморил добитъка (Дор, Бат).

заѣцвам гл. неск., заѣцам св. Засквам. *Той човек и той жена много заѣцват* (Лн).

заиглѣсвам гл. неск., заиглѣсам св. Зашивам. *Заиглѣсвам си панталонете* (Лн).

зайдова гл. неск., зайде св. Залязва. *Слънцето зайдова* (КлД).

зайдом нарч. На залез слънце. *Зайдом слънце са върнахме от жѣква* (Кос, Рк).

закамѣрва са гл. неск. Заоблачава се. *Небето са закамѣрва* (Кор).

закеркѣл'вам гл. неск., закеркѣл'а св. Описвам и затварям окръжност (Гъл, Слв).

заклат м., заклатка ж. Огън, който гори пред отвор на пеш, за да топли сложения в нея хляб (Кос, Рк).

заклѣка гл. неск., заклѣкне св. Засяда, спира (за храна, която спира на гърлото и го запушва). *Лебуг ми заклѣкна на гърлото* (Кос, Рк).

за клештина нарч. За нещастие, за проклетия (ШлР).

закол м. 1. Адамова ябълка. 2. Най-подходящо място за отрязване главата на животно (Гъл).

закѣсвам гл. неск., закѣс'ѡ св. Опитвам ястие за сол. *Дай лажиката да закѣс'ѡ фасул'ѡ за сол* (Кос, Рк).

закѣтлен прил. Който е с вързана кърпа на тила. *Закѣтлено момиче* (Гъл, Брн).

залаштам гл. неск., залаштна св. Залитам. *Залашта ѡки е пийѣн* (Кос, Рк).

залешт'ава гл. неск., залештѣе св. Заблестява. *Когѡ го турим на слѣнце, та залешт'ава* (Лн).

залѣгвам, залѣгвам гл. неск., залѣжа, залѣжа св. 1. Бавя дете. *Иѣ ште го залѣгвам, данѡ са не забавим*. 2. Отклонявам някого от нещо лошо (Мм, Ус, Рво, Слв). *Когѡто са на работа, залѣгвам дѣтето хми* (Гъл).

залѣпка ж. Похлупак. *Залѣпка на заструк, залѣпка на котлѣ* (Бат).

залѣчвам гл. неск., залѣча св. Поставям чешън в гозба (Рк, Кор).

зѡмай м. 1. Зѡмайване, зашеметяване. 2. Врява, глъчка, шум. *Гол'ѡм зѡмай са чѣе* (Кор).

замамал'ѣгвам гл. неск., замамал'ѣжам св. Замижавам вече да засня (Дор).

замѣсване с. Обичай три дни преди сватбата в дома на момъка (Пт, Слв, Дв, Мм, Сок, Бс, Лев, Ус, Рво, Смл, Тн, Чок, Сф, Мам).

замѣталка ж. Желязно приспособление за заключване на врата с куфар (Гъл).

замѣрник м. Мъж, чиято аличност няма граници, лакомник (Слв, Кт, Вв).

замѣрница ж. Жена, чиято аличност няма граница, лакомница (Слв, Кт, Вв).

замрѣнен прил. Слабо замъглен. *Врѣмето е замрѣнено* (Гъл, Слв, Кт, Пт, Вв).

замрѣзник м. 1. Скрѣж (ЕлД, Чд, Мт). 2. Замръзване на земята след дъжд или мъгла при внезапно застудяване. *Утириѡта имѣ страшен замрѣзник* (Гъл, Рн).

занивѣстване с. Тържествен момент, в който младоженката почва да се нарича невеста (Пт, Слв, Мм, Сок, Бс, Ус, Лев, Пг, Чп, ШлР, Рво, Смл, Тн).

запартак м. 1. Неразвито яйце. 2. *прен.* Човек, изостанал във физическото си развитие (Рк).

запѣл'вам гл. неск., запѣл'а св. Забременявам. *Запѣлила е, затѣѡ балѡ* (Др); *ѡ е-те н'ѡсвам*.

заплѣтам гл. неск. Заеѣвам, не говорѣ какѡ трябва (Гб).

запѡчетак м. Начало, запѡчване на какѡвѡ работа. *Запѡчетак на свѡѡба* (Чн, Вг, Кам, Кос, Дор, Кор).

запр'ѡу прил. Слаб, мършав. *Запр'ѡу краѡ* (Кор).

запревѡл'ам гл. неск. Прекатурвам, преобрѣщам (Дев).

запрегѡчка ж. Част от тѣкачен стан, който служи за стягане и отпушане на кресното (Вр, Лк).

запушка ж. Тапа, запушалка (Дор).

зарѡнен прил. Засукал от друга майка. *Мѡл-кото е зарѡнено не от нѣговѡта, а от друга майка, затѡѡ си ѡѡ ѡма като нѣ-гова* (Кор, Кос).

зарѡнѣ с. Зрънце. *Зарѡнѣ по зарѡнѣ сѡч-кото са искалѡли* (Дор, Слв, Кт, Пт, Мм, Сок).

зарнѣсва гл. неск., зарнѣса св. Образува вече зърна. *Васѣлут вѣке зарнѣсѡ* (Кос, Рк).

зѡрок м. Празно място между къщи или ниви на различни стопани (Кос).

зарѣква гл. неск., зарѣка св. Заплаква, завѡйква се. *Заплака си Стѡра планина, зарѣка си* (н. п. — Чн).

засинѣвица ж. Магарѣшка кашлица (Дор).

заслѣтвам гл. неск., заслѣтнам св. Засенчвам, закривам слѣнцето. *Крѣшѡта заслѣт-ѡ слѣнцето на черѣшѡта* (Сем, Кв).

засѡфка ж. Заключалка, която се движи наляво и надясно, за да се отварѣ или затварѣ вратѡта (Доб).

заспрежвам гл. неск., заспрежа св. Слагам стрѣк кукуряк на болни места на домашни животни (предимно в ушите), за да ги излекувам (Пв, Хв).

- **застам** гл. неск., **застнам** св. Спирам се и преча на светлината. *Мани са, чи ми засташ* (Дор).
- **застанвам** гл. неск., **застанам** св. Изоставам назад от другите, закъснявам в работата (Кос).
- **засукувам** гл. неск., **засуча** св. вж. *забазавам* (Гъл, Рн).
- **засукано** нарч. Мъчно, трудно. *Засукано варвей работата* (Рк).
- **засълвам** са гл. неск., **засъл'а** са св. Скривам се от погледа на някого (Доб).
- **затар-патар** нарч. Залитайки. *Варвей затар-патар* (См).
- **затен** облак м. Двете задни дъски на самара. *Затенке дъски на самара са викат затен облак* (Кос).
- **затка** ж. 1. Тапа, запушалка. *Когде е затката на шушето?* (Кос). 2. Втулка на пишалка или гайдуница (Дор).
- **заткош** м. Кглер. *Турни нашквите в заткоша* (Тб).
- **заткривам** са гл. неск., **заткрийа** са св. Скривам се зад нещо (Дор).
- **затлачвам** гл. неск., **затлача** св. Спирам водата или ѝ давам друга посока. *Затлачих водата и ѝа пуснах в друк р'от* (Лн).
- **затрален** прил. Залисан. *Затралена жена, затралено момче* (Гъл).
- **затривам** гл. неск., **затрийа** св. Помятам, абортирам. *Стйгът ми десет, най-сетното затрийа* (Гб).
- **затрѣнвам** гл. неск., **затрѣн'а** св. Поставям трѣни около плодно дърво, за да го предпазя от крадци. *Затрѣних черешата да ѝа одбран'а, че кучето го нема* (Гъл).
- **затузи** нарч. Затова. *Затузи му излаз'ат посракйни* (Кос, Рк).
- **затумбва** са гл. неск., **затумб'а** са св. Заоблачава се. *Затумбва са, пак ще сипе* (Кос, Дор, Рк).
- **затумчва** са гл. неск., **затумч'а** са св. вж. *затумбва са* (Гъл, Рн).
- **затупалка** ж. Тапа, запушалка. *Дорвена затупалка* (Кос, Рк); *запушка, затка* (1 знач.)
- **затупвам** гл. неск., **затуп'о** св. Запушвам, затварям. *На мога да затуп'о устата на л'угеке* (Кос, Рк, Дор).
- **зафат** м. Начало, започване. *Русийа ни зафат йма, ни своршек* (Бв).
- **зафучвам** гл. неск., **зафуча** св. вж. *забазавам* (Гъл, Чр, Бд); *забазавам, засукувам, забазиквам*.
- **захот** м. Жена, която е в първите дни на бременността си (Кор).
- **захмѣвам** са гл. неск., **захомст'а** са св. Нагърбвам се драгозолно с тежка работа (Гб).
- **захѣцнувам** са гл. неск., **захѣцна** са св. Лошо се задъхвам и не мога една дума да кажа (Дор).
- **заческа** ж. 1. Забелване кожичката от ноктите нагоре (Рк). 2. Изкривяване на цепна-
- тина при цепене на дърво. 3. Тресчица, трѣнче, влязло под кожата. 4. Чеп на дъска (Кор).
- **зачувам** гл. неск., **зачум'а** св. Проклинам някого да го споleti чума (Кор).
- **зачум'авам** гл. неск., **зачумейа** св. Почвам да слабея, да линей. *Той постепенно зачуме* (Гъл).
- **зашиф** м. Образец, модел за шиене (ШлР).
- **зашйвам** гл. неск., **зашййа** св. 1. Започвам да шийа. 2. Шийа разпорено. 3. прек. Пляскам шамар на някого. *Дѣли ти зашййа едно плеснйца?* (Пт, Дв, Вв, Кт, Мм, Сок, Ус, Рво, Пг, Чв, Мс).
- **заштупвам** гл. неск., **заштуп'а** св. Затрупвам. *Заштупвам лѣчката* (Слв, Кт, Пт).
- **збабручвам** са гл. неск., **збабруча** са св. Сбръчквам се. *Збабручих са като хармоника* (Мм, Сок, Кт, Слв, Тик, Ус, Рво, Чок, Тн, Мам, Кр).
- **зберавам** гл. неск., **збера** св. Събирам. *Много ъра се збераха да ги изпрат'ат за Одрин* (КлД, Мт, Чд).
- **збирѣнка** ж. Седянка. *Цава зѣма одихме по збирѣнки* (Кор).
- **збирдѣвник** м. Човек, който много внася в къщи, къщовник (Гъл, Рн).
- **збирок** м. Събрани отпадѣци от картофи, жито, сѣно и др. *Шйгйм на збирок ф негѣл'а* (Кос, Рк).
- **збирѣвиште** с. 1. Място, дето се спират и събират хора. *Там бѣше збирѣвиштето на старй л'уде и пенсионѣри*. 2. Място, дето се събира селският добѣтък и откъдето се отправя на паша (Дор).
- **збобошѣрвам** са гл. неск., **збобошѣр'а** са св. вж. *збабручвам са*. *Збобошѣри сѣ женѣтѣ вѣдѣго бѣрже* (Рк).
- **збобошѣрен** прил. Сбръчкан. *Збобошѣрена от годйните* (Рк).
- **збѣда** ж. Клюка. *Грагйл збѣда да са скѣрат* (Кос, Рк).
- **збозгйсвам**, **збоздйсвам** гл. неск., **збозгйсам**, **збоздйсам** св. Повреждам, развалям. *Збозгйсах си сарпѣ, та на рѣже* (Кос, Рк).
- **збозгйсан**, **збоздйсан** прил. Повреден, развален. *Збозгйсан е вѣке лѣбут* (Кос, Рк).
- **зборѣ** ж. Купчина хора, събрание на хора. *Цѣл' ден' б'ѣх на зборѣ* (Лн).
- **звиздѣрка** ж. Коза, която за прѣв път ражда (Дор).
- **згал'пѣвам** гл. неск., **згал'пѣйа** св. Замотавам, заплитам. *Згал'пйх концѣте* (Дор).
- **згал'пен** прил. Мъчен, труден. *Згал'пена е работата* (Дор).
- **згардйл** прил. Направил. *Што сам ти, майко, згардйла, та си мѣ, майко, не даде на бѣла Сѣл'а Г'уржува?* (н. п. — Чн).
- **згарчйло** мо е гл. безл. Схванало ме е, вероятно някакѣв зѣл дух ме е наказал (поверие—Дор).

- згѡдно нарч. Еднакво, съгласувано, хармонично. И ѿѣшта, маѿчо, да ѿдам, да ѿдам да ми послушем моѿцконо згѡдно пѣенѣ (н. п. — Слв, Кт, Вв, Тик, Пт).
- згруал'асва са гл. несв., згруал'аса са св. Сгромолясва се. Кѡштана са згруал'аса (Кор).
- згугрен прил. 1. Свит. Згугрен ѡдмраза. 2. Сбръчкан. Згугрено старче ѡтстаросте (Слн, Кт, Пт, Мм, Сок).
- згугр'увам са гл. несв., згугр'а са св. 1. Сви-вам се от студ или страх. Виш какѡ са е згугрило ѡдмраза. 2. Набръчквам се. Згугрих са от мѡдгото годѣни (Слв, Пт, Кт, Мм, Сок, Ус, Рво, Тик).
- згур'авам гл. несв. Изгарам, ставам на згур (Слв, Пт, Км, Мм).
- згърмѣчвам са гл. несв., згърмѣча са св. Боря се (Сч).
- згърмѣчване с. Сборничване. Ф село е стѣнало гол'амо згърмѣчване (Сч).
- здарѡва са гл. несв. Схапва се, славя се. Кѡчета са здарѡа (Лн).
- здой м. Обичай през втората половина на месец юни, когато става предояване на овцете, измерване на млякото и откриване на мандра в планината (Кор, Кос, Дор, Рк, Кам, Чн).
- здравенѣци мн. Пъпки, които обикновено излизат на млади хора като израз на здраво тяло и буйна кръв. На мѡгѣке излизат здравенѣци (Кос, Рк).
- здребн'авам гл. несв. Правя на дребни частички. Здребн'авам го да са сварѣ по-бѡрже (Чок, Тн, Ус, Рво, Лев, Бс, Сок, Мм, Слв).
- зеа мн. Чифта. Дѡа зеа кѡне (Дер).
- зеленѡ ж. Шума от окапали листа. Каѡа ѣсен зѡриме зеленѡ за краѡтѡ, че нѣмаме сѣно (Кос).
- зелник м. 1. Изобѣца баница без оглед с шо с направѣна (Бат). 2. Баница с кисело зеле, с билки, с булгур или ориз (Рк). 3. Баница от спанак, коприва, лобода, зеле и други билки (Лн).
- земаница ж. Приземен етаж на жилище (Вв, Кт).
- зигари мн. 1. Съзвездие от три вертикални и три хоризонтално наредени звезди (КлД). 2. Стари металически или дървени везни с блюда (КлД, Мт, Чд).
- зизѣкам гл. несв., зизѣкнам св. Треперя от студ. Зизѣкам от мрѡс (Бат).
- зил' прил. неизм. Гладен. Зил' сѣм мнѡго (Гб).
- зима ми е гл. безл. Студено ми е. Зима ми бѣ, ѡти падна граѡт като тумуруѣци (Рк).
- зимно цѡете с. Димитровче (Дор).
- зимѡве мн. Зимнина. Сига са зѡрат зимѡве, не га дѡйде Кѡлада (Тик, Дв, Пт, Мс, Пг, Чп, Мм, Сок, Ус, Рво, Тн, Кр, Мам, Чок, Сф, Слв).
- змѣин кѡкал м. 1. Голяма грижа. 2. Голяма отговорност. Сѣлски се парѣ са змѣин кѡкал — блѡзн'ат чилѣка и мѡгат да го изадѡт (Лв).
- змѣини кѡкале мн. Бурен в житни и в други растения, с плодове, които имат кафив цвят и са малко по-дребни от граха (Лн).
- змѣѡрник м. Място, дѣто се вѡдят змѣи. Ф Мѣн'ѡва усѡйке ѿма змѣѡрник, пѡлан сас зумѣ (Кос, Рк).
- зѡп м. Предна заострена част на рало (Мсг, Ад, Бч).
- зѡлка ж. Неѡщо сѣлно зелено. Нѣѡѡта ѿе зѡлка, не ѿе ѡште за жѡнене (Вв, Кт, Слв, Мм, Сок).
- зум'а ж. Змѣя. Зум'а го ухапѡла, та го кресѣ (Кос).
- зурнѣсва гл. несв., зурнѣса св. Образува зърна. Фасѡл'ут ѣйсѣ ѿге да зурнѣсва (Кос).
- зърѡало с. Огледало. Дѡй ми зърѡалѡто да са оглѡдѡсам (СП, Бб).
- ивѡх! ивѡх межд. За изказване на различни чувства (Мт, КлД, Чд, Куш).
- ѣгли мн. Листа на ѣглолистни дърѡета (Рк, Гъл).
- ѣглици мн. 1. Иглика. 2. Местност, обрасла с иглика. Вѡй, кѡлко ѣглици ѿма ф плетѡн! (Сел).
- ѣгличина, ѣгличка ж. Иглика. Жѡлта ѡбаѡа ѣгличка! (Лн, Гъл, Рн).
- ѣбарабар'авам гл. несв., ѣбарабар'а св. Уеднакѡявам. ѣбарабарѣх дѡѡта краѣа (Рк).
- ѣбарабѣсвам гл. несв., ѣбарабѣсам св. Уеднакѡявам. ѣбарабѣсѡм ѡбаѡо перѡта на т'ут'ѡн'а да стѡноѡа кѡтро (Лн). и з б а р а б а р ' а в а м.
- ѣбетѡйвам са гл. несв., ѣбетѡйа са св. Ставам мързелѣв, лѣнѣв (Кор).
- ѣзбѣф м. Пъпки, които излизат на устни след треска или стресване. Дѡто мѡ трѣсе, излѣзе ми ѣзбѣф (Кор).
- ѣзбѣфка, ѣзбѣфка ж. вж. ѣ з б и ф. ѣзбѣфка излѣза от трѣска и упѡха (Лн, Рк).
- ѣзбѣѡа гл. несв., ѣзбѣе св. Проникѡа (за ѡѡа). Ф ѣзбѡта ѣзбѣѡа ѡѡа. (Гъл).
- ѣзбол'авам гл. несв., ѣзболеѡа св. Оздравявам, мѣнаѡа ми болѣста. ѣзболѣх ѡѣке, на сѡм бѡлан (Кос).
- ѣзбѡрзѡам гл. несв., ѣзбѡрзѡам св. Изпреварѡам, надмѣнаѡам. Ёс го ѣзбѡрзѡах, та мѣнѡх прѣт нѣк (Кос, Рк).
- ѣзбрѣѡам са гл. несв., ѣзбрѣѡа са св. Покрѣѡа ми се с пъпки тѡлѡто, ѡследѡѡие на ѣѡѡѡѡѡа болѣст (Дор).
- ѣзбрѡжѡам са гл. несв., ѣзбрѡжа са св. вж. ѣ з б р ѣ ѡ а м с а (бълхр. — Рк).
- ѣзбрѡн'ѡам са гл. несв., ѣзбрѡн'а са св. вж. ѣ з б р ѡ н ' а м с а (Кос).

- извада ма гл. безл. Умам диагрия. Меса ша —
ма извади (Гб).
- извлек¹ м. Материали, довлечени от водна
стихия (Дор).
- извлек² м. Рукав, обертка за изглаждане от
вътрешна страна дъски на каче (Мс, Дв).
- изводник м. Стъбълце от зеле, лук и др.,
което дава цвят и семе (Дб, Яв).
- изворска слива ж. Дърво-слива с червен,
продълговат, много сладък плод (Гъл).
- изврате мн. Гостуване на младоженците у
близките си и кума (Дер).
- изврата са гл. св. Обръща се надолу (за
тсвар на добитък със самар — Кор).
- извръщам са гл. неск., изврат'а са св.
1. Излеждавам се мързеливо. Цал' ден' са
извръщат на с'онка под дарвото (Лн).
2. Променям мнението ст, вземам противно
становище на онова, което съм имал (Пт,
Слв).
- изгабва са гл. неск., изгабе са св. Изгубва
се, изчезва. Луцърната са изгабе, оти йа
йадат к'оравите кучета (КлД, Куш, Чд,
Мт).
- изгаган'вам гл. неск., изгаган'а св. Удрям
с каквото ми попадне. Изгаганих го в гла-
вота с една даскѝ (Лн).
- изгѝ, издѝ нарч. Откъде. Изгѝ дѝйге ко-
лата? (Кос). Издѝ идеш, издѝ ще мѝнеш?
(Рк).
- издармушвам гл. неск., издармуша св. Раз-
парям корем на животно (Гъл).
- изделиф прил. Който привлича, мами доби-
тъка. Дивата праска е фного изделива и
млѝчна (Рк).
- изйде гл. св. Премина. Изйде му бол'ката
(Рк, Бат).
- изйк¹ м. Втулка на духов инструмент (Кос).
- изйк² м. 1. Стъчишка на волска кола (Рк).
2. Издадена отпред остра вдлъбната част на
ралото, върху която лежи широката част на
палещника (Ст, ШлР).
- излес м. Излизане, свършване, край. На из-
лес мал'кѝна са йе отѝлила (Хв, Пв, Чп,
Пг, Дв, Мс, Сок, Мм, Ус, Лев, Дун, Кр, Чок,
Мам, Тн, Слв, Рво).
- измоштѝн прил. Измъчен, изнемощен. Из-
моштѝн челѝк от вѝдого работа (Кос).
- измразник м. Човек, много чувствителен към
студа. Фсѝ нѝси вѝлнени дрѝпи и зѝме и
лѝте, оти йе измразник (Слв, Вв, Кт, Пт,
Мс).
- измѝцлен прил. Изтощен, слаб. Вѝште го,
каквѝ йе измѝцлено, катогѝ од грѝба йе
извадено (Слв, Пг, Кт, Вв).
- измѝцл'увам са гл. неск., измѝцл'ам са св.
Изтощавам се, отслабвам. Агѝ ни: сп'ѝм
нѝква вѝчер, фсѝ айсѝй са измѝцл'увам
(Вв, Кт, Слв).
- измѝзвам гл. неск., измѝз'а св. Издоявам
(Доб).
- изнѝсен прил. Доносен (за бѝбе). Дѝтетѝ не
бѝше изнѝсено, а бѝше седмѝче, затѝва е
дрѝбно (Дор).
- изненадайната нарч. Ненадейно, неочаквано.
Изненадайната стѝна работата (Кос,
Рк).
- изнѝча гл. неск. Показва се. Дарвѝто из-
нѝча напрѝт (Кор).
- изрѝнчвам (са) гл. неск., изрѝнчам (са) св.
Разнишвам, разплитам. Зѝший го, че ша
са изрѝнчи (Сем, Кв).
- изродок м. 1. Хилав, урсдлив човек. 2. пѝен.
Лош по нрав човек (Рк).
- ймайл м. Сребърна коронка за украсѝ на
жена с плѝчка отгоре, на която висят нани-
зани сребърни парички и мѝниста (Гъл).
- ймала, ймела ж., ймен м. Дървенисто рас-
тение, паразит по ели и други дървета,
което има малки елипсовидни листа, дрѝбнѝ
сребристи плодове и крѝхко, невисоко стеб-
ло. Йменат слѝжи за ранѝ на добѝтака
(Лн, Дор, Рк).
- ймам мрѝс. Изстинал съм, простудил съм се
(Гб).
- имансѝс кашкавал м. Обезмаслен кашкавал
(КлД, Мт, Ав, Чд, Куш).
- ймнувам гл. неск., ймна св. Имам малко.
Ймнувам вѝлница лу на фѝрката (Зл,
Слв, Вв, Кт, Мм).
- инѝййа ж. Колан, украсен с мѝниста. Шѝ-
рана инѝййа (Дев, Чн).
- йн'ѝ ж. Скреж около устата, образуван при
дишане на студено време. Йн'ѝ стѝнѝва ф
стугѝно време при гѝхане (Кос).
- инчѝ с. Малко теленце. Инчѝто цѝл' ден'
пасѝ в горѝчката и реве (Лн).
- исибѝвам гл. неск. Изтъпявам, изхабявам се-
чиво (Рк).
- искарвѝч м. Лице, което изкарва овцете при
доене (Гъл).
- искармушвам гл. неск., искармуша св. Раз-
парям корем на животно (Гъл).
- искил'вам са гл. неск., искил'а са св. Полу-
чавам херния. От нѝпен са искилѝх (Дор).
- искилифѝштова са гл. неск. Изкривява се,
обезформява се. Гардѝлите са искилифѝш-
товат (Дор).
- искѝкл'ува гл. неск., искѝкл'а св. Подава,
кѝлн, пониква. Цѝревицата искѝкл'ува вѝй-
ке (Кор). Запѝрени снѝпе искѝкл'уват (Рк,
Дор, Кор).
- йскратак м. Паднал, изкѝртил се дѝнер (Рк).
- йскрѝпвам гл. неск., йскрѝп'а св. Разграбвам.
Йскрѝпаа нѝгѝва кѝшта (н. п. — Чн).
- йскуф'ѝва гл. неск., йскуфѝе св. Губи от
сѝдържанието, аромата и свежестта си (за
плодове, лук, чесѝн и др. — Рк).
- йспѝвам гл. неск. Изчиствам конци от раз-
порен шев (Кор).
- йспѝл'ам гл. св. Изгоря. Ша си йда, стѝра
мѝйко, мѝйт хайдѝтин: ша йспѝл'а,
стѝра мѝйко, врѝт сѝлѝто (н. п. — Чн).

- испáсен прил. Изяден от молци. *Испáсен* и, *йáба* ж. Дървена вила с много рогове. (Гб).
 заштòто и вълнен (Гб).
 испáсан прил. Много хубав. Фнòго убава, *йáс* мест. Аз. Ако питаш кой сам, *йáс* сам (Дор).
 чáк испáсана (Рк, Бат).
 испòрчва са гл. неск., испòрче са св. Покарва стéсла, които ще дадат цвят и сèмена. *Лúкас врит' са испòрчва, затвá не йè хубáф за ворèне и сáла* (См, Ар, Ас, Дев).
 испòст'увам са гл. неск., испост'а са св. 1. Дотяга ми да ям постíно. *Испòстих са бес м'áко* (Рк). 2. Дотяга ми да гладувам. *Цáла зима са испòстих ме с тей кòмбаре, бес мáсалце и м'òсце* (Лн).
 испу́скам гл. неск., испусна св. 1. Изтървавам. 2. прен. Казвìм излишни приказки на някого (Лн, Гъл).
 иссèфка ж. Отпадък от чистен ориз, фасул, леща и др. (Дор).
 истегàрвам са гл. неск., истегар'а са св. Излизам навън в неприличен вид, недостатъчно облечен или гол (Гъл).
 истефèн'вам са гл. неск., истефен'а са св. 1. Изнемощявам, отслабвам. 2. вж. и с к у ф'á в а (Кам).
 и́стивен прил. Истински. *И́стивен другàр* (Дор).
 истикáч м. вж. и с к а р в á ч (Кор).
 истíва ми гл. безл. Става ми неприятен, досаден, студен (Кор, Слв, Кт).
 истиху́н'ва гл. неск., истиху́н'а св. вж. и с к у ф'á в а (Дор).
 и́страски мн. Отпадъци от жито, фасул, леща, грах и др. (Бат, Рк).
 истрòсвам са гл. неск., истрòс'а са св. вж. и с к и л'в а м с а (Дор).
 истуйнау прил. Който е без съдържание и аромат (Кор).
 ист'ушквам гл. неск., ист'ушкам св. Изпъждам. *Ист'ушках вритците нахвòн* (Кт, Вв, Пт, Слв, Мм, Сок).
 исфу́л'вам са гл. неск., исфул'а са св. 1. Обривам се, излизат ми мехури по тялото. 2. Изведнъж пламвам (Кор, Рк).
 исфу́лен прил. Който е с червени петна и температура (Рк).
 исцйбр'ува са гл. неск., исцйбр'а са св. Изяснява се, разведрява се. *Врем'òсо са исцйбри* (Слв, Пт, Мм, Сок, Ус, Рво).
 исцйквам гл. неск., исцйкнам св. Изпищявам (Кор).
 исцйрквам гл. неск., исцйркнам св. Изстисквам гноясала пълка (Кор).
 исчур'áва гл. неск., исчурèе св. вж. и с к у ф'á в а. *Белийут лúк и кроми́дут ве́ке исчур'áват* (Кос, Рк).
 исчу́хнува гл. неск., исчу́хне св. Изпръхва (Кос, Дор, Рк).
 ичáще с. ум. Яйчице (Дор).
 ичмйн' м. Ечемик (Кп).
 ишмèр м. Гъста каша от царевично брашно, сирене и масло, бялмъж (Дор).

йáлаци мн. Неостригани ивици по тяло на овен (Дор).
 йáловини мн. Отбити от майките агнета, които отиват далеч от тях на паша (Дор).
 йáмка ж. Кръпка на дреха. Фнòго йáмки ймаш по панталòна (Дор, Рк).
 йáре с. 1. Яре, ксзле. 2. прен. Сватбен обичай: гостуване на младоженци у кума заедно с родителите им (Слв, Пт, Рво, Ус, Мм, Сок, Лев, Смл, Чп, Пг, ШлР).
 йáрене с. вж. йáре във 2 знач. (Слв, Пт, Мм, Сок, Пг, Чп, Ус, Рво, Чок, Тн, Мам).
 йáсно хáлиште с. Вид родопско халиште със светли багри (Зб).
 йáстè с. Гозба, ястие. *Каквò йáстè йма зл йáдене?* (Кор).
 йовèч м. Овен, водач на стадо. *Йовèчут вòди сфци́те* (Осн).
 йордèн' м. Празник Гергьовден (Гб).
 йòри гл. неск., йòрне св. Рони. *Пет.и́й пèйòт, сòвнува са, йуна́к кòнче йусè.лава; момá йòкол нèга хòди, та си йòри дрèбни сòлзи* (п. п. — См, Ох).
 йуварлáк м. Обло дърво за минна подпора. *Йуварлáцике пúшкаха по рекòта да хи вла́чи водòтò* (Кос, Рк, Бат).
 йу́кнувам са гл. неск., йу́кнам са св. 1. Хвърлям се, мятам се. 2. Събарям. *Йáс са йу́кнах и са удáрих. Довáрат са йу́кна и са бòри плетò* (Лн).
 йу́не с. Мъжко теле на две години. *Йу́нето не стáне убаф вòл* (Кос, Рк).
 йу́чки мн. Детска игра за момичета с пет обли камъчета (Лев, Бс, Дун, Ус).

кавра́к (тур.) м. Тънка разноцветна кърпа за забраждане. *Червèн кавра́к прилèга на чернòка момò* (Кос, Дор).
 кавра́че с. Кърпичка за нос, която се дарява при годеж, сватба и др. *Дáдаха ми кавра́че, òти б'áх свадбàр* (Лн).
 кадàнка ж. Див мак. *Вйш кòлко кадàнки йма ф нйвата!* (Дор).
 кадòнка ж. Пъстра пойна птичка, която зимува тук и прилича на врабче. *Кадòнката цáл' ден' рèе в градината на òрео* (Лн).
 кáжел' м. Късче преработен лен (Дор).
 казàнче с. вж. бабу́шка¹ (Рк).
 казàу м. Жълти есенни листа, капали от овощни дървета (Кор).
 казмйчка ж. Малка мотичка (Гъл, Рн).
 казъл м. 1. Пожълтjала нива от наводнение или болест през месеците април и май. 2. Жълти есенни листа, окапали от овощни дървета (Гъл).
 кайк м. 1. Вид детска шейна (Рк). 2. Пързляне с две шейни, съединени с дъска (Кор).